

**Masarykova univerzita
Filozofická fakulta**

Ústav jazykovědy a baltistiky

Magisterská diplomová práce

Brno 2010

Lucie Gavurníková

**Masarykova univerzita
Filozofická fakulta**

Ústav jazykovědy a baltistiky

Baltistika

Lucie Gavurníková

Imperfektum ve finštině a v estonštině
Magisterská diplomová práce

Vedoucí práce: doc. RNDr. Tomáš Hoskovec, CSc.

2010

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

.....
Lucie Gavurníková

poděkování

Zde bych chtěla poděkovat Mgr. Petře Hebedové za podnětné připomínky a čas, který mi věnovala při psaní této práce. Zároveň bych také ráda poděkovala doc. RNDr. Tomáši Hoskovcovi, CSc. za vedení této práce.

Obsah

ÚVOD	6
1. JAKÝ ČAS SE VE FINSKÝCH A V ESTONSKÝCH GRAMATIKÁCH TRADIČNĚ OZNAČUJE JAKO IMPERFEKTUM.....	7
1. 1. ČASY VE FINŠTINĚ A V ESTONŠTINĚ.....	7
1. 2. CO VYJADRŮJE FINSKÉ A ESTONSKÉ IMPERFEKTUM A KDY SE POUŽÍVÁ.....	10
1. 3. SROVNÁNÍ UŽITÍ ČASŮ VE FINŠTINĚ A V ESTONŠTINĚ	11
2. VÝVOJ OZNAČOVÁNÍ IMPERFEKTA V BALTOFINSKÝCH JAZYCÍCH.....	13
3. IMPERFEKTUM VE FINŠTINĚ	15
3. 1. TYPY SLOVES VE FINŠTINĚ	15
3. 2. TVORBA KLADNÉHO IMPERFEKTA	23
3. 2. 1. CO VLASTNĚ JE A JAK VZNIKLO TZV. SI-IMPERFEKTUM VE FINŠTINĚ.....	31
4. IMPERFEKTUM V ESTONŠTINĚ	33
4. 1. SI-IMPERFEKTUM	33
4. 2. I-IMPERFEKTUM	36
5. POROVNÁNÍ FINSKÉHO A ESTONSKÉHO IMPERFEKTA	38
6. IMPERFEKTUM VE FINSKÝCH A ESTONSKÝCH DIALEKTECH.....	43
6. 1. IMPERFEKTUM VE FINSKÝCH DIALEKTECH	43
6. 1. 1. ROZDĚLENÍ FINSKÝCH DIALEKTŮ	43
6. 1. 2. ALTERNACE TI~SI VE FINSKÝCH DIALEKTECH	45
6. 2. IMPERFEKTUM V ESTONSKÝCH DIALEKTECH.....	53
6. 2. 1. ROZDĚLENÍ ESTONSKÝCH DIALEKTŮ	53
6. 2. 2. VARIANTY IMPERFEKTA V ESTONSKÝCH DIALEKTECH	54
7. ZÁPORNÉ IMPERFEKTUM	58
7. 1. ZÁPORNÉ IMPERFEKTUM VE FINŠTINĚ	58
7. 2. ZÁPORNÉ IMPERFEKTUM V ESTONŠTINĚ	60
ZÁVĚR	62
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	64
PŘÍLOHY.....	66
MAPA FINSKÝCH DIALEKTŮ.....	66
MAPA ROZŠÍŘENÍ VARIANT IMPERFEKTA LÄHTI X LÄKSI VE FINSKÝCH DIALEKTECH.....	69
MAPA ESTONSKÝCH DIALEKTŮ.....	70

Úvod

Cílem mé diplomové práce je popsat a srovnat tvorbu imperfekta ve dvou baltofinských jazycích – ve finštině a v estonštině. Poukázat na podobnosti a odlišnosti se pokusím především v systému spisovných jazyků, ale budu se zabývat také dialekty, protože mým záměrem je prozkoumat také takové tvary imperfekta, které se vymykají normě spisovného jazyka. Cílem kapitoly o finských a estonských dialektech tak bude krátce popsat s jakými variantami imperfekta se můžeme v jednotlivých dialektových oblastech setkat, popřípadě, které z několika variant dávají mluvčí jazyků v těchto oblastech přednost a do jaké míry se tyto varianty shodují se spisovnou normou nebo naopak, nakolik se od ní odlišují.

Práce se skládá z několika kapitol. První je věnována časům, které finština a estonština rozlišují a zařazení imperfekta do systému časů těchto jazyků. Následně se budu také krátce zabývat znaky imperfekta v baltofinských jazycích, protože finština i estonština zachovávají pro tvorbu tohoto minulého času jeden ze dvou původních ugrofinských znaků imperfekta. Další kapitoly jsou již věnovány samotnému imperfektu – jeho tvorbě v klíčových jazycích práce a vzájemnému srovnání. V této části se pokusím poukázat na veškeré shody a rozdíly ve finském a estonském imperfektu. Po srovnávací části následuje kapitola věnovaná finským a estonským dialektům, jejíž náplň jsem již popsala výše. Pro úplnost své práce na závěr uvedu také krátkou kapitolu s přehledem tvorby finského a estonského záporného imperfekta, které nepatří přímo do tématu této práce, ale nebylo by dobré ho zcela vynechat, když už zde mluvíme o imperfektu.

Hlavními prameny jsou pro mě gramatiky *Eesti keele käsiraamat* pro estonštinu a *Iso suomen kielioppi* pro finštinu. Důležitým zdrojem v případě dialektů obou jazyků pro mě byla především kniha *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*.

1. Jaký čas se ve finských a v estonských gramatikách tradičně označuje jako imperfektum

1. 1. Časy ve finštině a v estonštině

Čas (tempus) je gramatická kategorie finitního tvaru slovesa, která vyjadřuje časové období, ve kterém daný děj probíhal, probíhá nebo bude probíhat. Vyjadřuje tedy vztah mezi časem děje a časovým bodem, v němž o ději hovoříme.

Finská a estonská soustava časů rozlišuje časy minulé a časy ne-minulé. Za časy ne-minulé považujeme čas přítomný (prézens) a čas budoucí (futurum). V případě finského a estonského jazyka však rozdíl mezi časem přítomným a časem budoucím není zřejmý, protože oba časy vyjadřují tyto jazyky pomocí slovesných tvarů přítomných. Zda se ve větě jedná o přítomnost nebo budoucnost pochopíme pouze z kontextu nebo díky adverbium času, která se mohou, ale nemusí, ve větě vyskytovat. Za časy minulé pak považujeme ty, které předcházejí času promluvy.¹ Finština a estonština rozlišují tři minulé časy: imperfektum (préteritum), perfektum (předpřítomný čas) a plusquamperfektum (předminulý čas).

Imperfektum a prézens jsou časy morfologické, kdežto perfektum a plusquamperfektum jsou časy složené. Protože ale prézens ve finštině ani v estonštině nemá na rozdíl od imperfekta žádný znak, který by obsahoval kategorii času² (jedná se pouze o kmen slovesa s osobní koncovkou), je pouze imperfektum skutečným morfologickým časem.³

Složené časy perfektum a plusquamperfektum jsou mladší časy. V uralských jazycích nebyly dříve očividně vůbec žádné složené časy a původní systém časů obsahoval jen prézens a imperfektum (préteritum).⁴ Složené časy jsou si jak stavbou,

¹ Hakulinen, Auli, Vilkkuna, Maria, Korhonen, Riitta aj. *Iso suomen kielioppi*. Helsinki 2004 [online]. [cit. 2010-04-05] § 1523 dostupné z: <http://scripta.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=1523>

² Oproti tomu imperfektní *-i-* ve finštině, v estonštině pak *-i-* a *-si-* (*-is*, *-s*). (viz později)

³ internetová verze ISK § 1523: <http://scripta.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=1523>

⁴ Häkkinen, Kaisa. *Suomen kielen historia 1*. Turku 2003, str. 108

tak užitím dlouhodobě podobné a nedoznaly příliš mnoha změn. Plusquamperfektum se ale pravděpodobně ustálilo dříve než perfektum.⁵

Perfektum (finsky: *perfekti*, estonsky: *täisminevik*) vyjadřuje děj, který začal v minulosti, ale pokračuje ještě i v přítomnosti - přímo, svými následky nebo výsledkem. Neodkazuje na žádný pevný časový bod v minulosti, čímž se liší od imperfekta a plusquamperfekta. Vedle perfekta tak nikdy nemůže ve větě stát adverbium času.⁶ V obou jazycích se perfektum tvoří spojením časovaných přítomných tvarů pomocného slovesa *olla* („být“) a participia aktivního minulého (čili 2. participia aktivního): př. fin. (*minä*) *olen lukenut* x est. (*ma*) *olen lugenud* („četl jsem“). Záporné perfektum se pak vytvoří pomocí záporu pomocného slovesa *olla* v přítomnosti a participia aktivního minulého: fin. (*minä*) *en ole lukenut* x est. *ma ei ole lugenud* („nečetl jsem“).

Plusquamperfektum (finsky: *pluskvamperfekti*, estonsky: *enneminevik*) je málo užívaný čas, který vyjadřuje děj ukončený v minulosti, ale předcházející jinému ději minulému. Finština i estonština tvoří plusquamperfektum spojením imperfektních tvarů pomocného slovesa *olla* („být“) a participia aktivního minulého: př. fin. (*minä*) *olin tullut* x est. (*ma*) *olin tulnud* („přišel jsem/byl jsem přišel“).⁷ Zápor se pak vytvoří složením imperfekta pomocného slovesa *olla* („být“) a participia aktivního minulého: fin. (*minä*) *en ollut tullut* x est. *ma ei olnud tulnud* („nepřišel jsem/nebyl jsem přišel“).

Kladné perfektum a plusquamperfektum se tedy skládají z pomocného slovesa *olla* („být“) a z hlavního slovesa ve tvaru participia aktivního minulého. V perfektu je pomocné sloveso v přítomnosti, v plusquamperfektu je pomocné sloveso v imperfektu. Pomocné sloveso *olla* („být“) se v obou případech normálně ohýbá ve všech osobách (a to i ve tvarech záporných) a vyjadřuje svým tvarem také způsob.⁸ Významové sloveso je vždy v nominativním tvaru participia (ve finštině navíc rozlišujeme v nominativu tvary pro singulár a plurál *-nUt/-neet*, estonština má pro obě čísla pouze

⁵ Häkkinen, Kaisa. *Suomen kielen historia 1*. Turku 2003, str. 109

⁶ Yli-Vakkuri, Valma. *Tempuksenkäyttö suomalaisessa ja virolaisessa fiktivisessä tekstissä*.

V Lähivertailuja 7 : suomalais-virolainen kontrastiivinen seminaari Tammivalkamassa 5.-7.5.1993, str. 142

⁷ Participium ve tvarech perfekta a plusquamperfekta bylo zpočátku predikativem slovesa *olla*. viz Hakulinen, L.: *Suomen kielen rakenne ja kehitys*. Vantaa 2000., str. 248

⁸ Znak způsobu se ve složených tvarech pojí pouze s pomocným slovesem *olla*. Perfektum je schopné vyjádřit všechny alternativy způsobů - indikativ (fin. *on tullut* x est. *ta on tulnud* „přišel“), kondicionál (fin. *olisi tullut* x est. *ta oleks tulnud* „byl by přišel“), imperativ (fin. *olkoon tullut* x est. *olgu tulnud* „ať by přišel“) i potenciál (pouze fin. *lienee tullut* „snad přišel“) a estonský *kaudne kõneviis* „nepřímý způsob“ (pouze est. *olevat tulnud* „přý přišel“). Plusquamperfektum vyjadřuje pouze jeden způsob, a to indikativ (fin. *oli tullut* x est. *ta oli tulnud* „přišel“).

viz internetová verze ISK § 112: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=112> a

Erelt, Mati, Erelt, Tiiu, Ross, Kristiina. *Eesti keele käsiraamat*. Tallinn 1997 [online].

[cit. 2010-04-13]. § M 106 Dostupné z: <http://julia.eki.ee/books/ekkr/m106.html>

jeden tvar *-nud*).⁹ Záporné tvary složených časů se skládají ze tří složek: ze dvou pomocných sloves – záporné sloveso a sloveso *olla* (‘být’) – a z významového slovesa. Osoba je ve finštině vyjádřena vždy pouze koncovkou záporného slovesa (*en, et, ei, emme, ette, eivät*), v estonštině je nutné použít osobní zájmeno, protože neohebná záporka *ei*¹⁰ má v tomto jazyce ve všech osobách stejný tvar.¹¹ V perfektu je pomocné sloveso *olla* ve tvaru záporného přítomného času, v plusquamperfektu je ve tvaru záporného imperfekta.¹²

V obou jazycích se ale můžeme setkat také s výrazem, který je svým významem generický (rodový, druhový), a tak více či méně časově obecný (vyjadřuje jak minulost, tak přítomnost i budoucnost) jako např.: *fin. Jänikset ovat jyrсийöitä, est. Jänesed on närilised*.¹³ (‘Zajáci jsou hlodavci’). V takovém případě se použije přítomného tvaru příslušného slovesa.¹⁴

V textu se přezens a imperfektum mohou vyskytovat také v jiných úkolech než jaké předpokládají jejich základní funkce: přezens ve vyprávění a imperfektum ve větě, která odkazuje do budoucnosti. Jedná se o tzv. dramatický přezens, jímž mluvčí oživuje a dramatizuje vyprávění (jako v češtině: Včera jsem se procházela v parku a tu najednou slyším... = *fin. Eilen kävelin puistossa ja yhtäkkiä kuulen...* a *est. Eile ma jalutasin pargis ja äkki kuulen...* nebo *fin. 10.4. nuori mies törmää vastaantulevaan autoon. Kolme kuoli*.¹⁵ ‘10.4. mladý muž naráží do protijedoucího auta. Tři zemřeli.’), a

⁹ internetová verze ISK § 112: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=112>

¹⁰ *ei* v estonštině poněkud ztratilo charakter slovesa, jedná se spíš o neohebnou záporku.

¹¹ Ve finštině má záporné sloveso vždy stejné osobní koncovky (kromě 3. os. sg.) jako jiná slovesa (*e-n, e-t, e-mme, e-tte, ei-vät*). Ve finštině ve třetí osobě singuláru a v estonštině ve všech osobách má záporné sloveso podobu *ei*. Někteří vědci se na znak *i* v tomto tvaru dívají jako na znak imperfekta (*ei < *e-i*). Tento výklad je z hlediska vývoje hlásek správný, ale jinak je nešikovný: současný tvar *ei* totiž nemá význam imperfekta. Kromě toho mnohé příbuzné jazyky poukazují na to, že pokud se od záporného slovesa vyskytují imperfektní tvary, pak se tvoří pomocí druhého znaku imperfekta (**s*) - viz kapitola 2. Pravděpodobně i kvůli tomu se v současnosti zastává ten výklad, že *ei* obsahovalo deverbativní sufix **jA* (*ei < *e-jä*), pomocí něhož se v mordvinštině tvoří 3. os. sg. přítomných tvarů sloves. V jižní skupině baltofinských jazyků se používá stavbou podobné, ale pomocí jiného suffixu vytvořené záporné sloveso (livonština *ab < *e-pä*; všimněte si také estonského *pole < *ep ole = ei ole* ‘není’). Záporné sloveso typu **ejä* se omezuje na baltofinské jazyky a sámštinu.

vše viz Häkkinen, Kaisa. *Suomen kielen historia 1*. Turku 2003, str. 112 a 113

¹² internetová verze ISK § 109: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=109>

¹³ příklady: finský viz internetová verze ISK § 1523: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=1523> a estonský viz www.pisi.ee

¹⁴ internetová verze ISK § 1523: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=1523>

¹⁵ příklad viz internetová verze ISK § 1529: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=1529>

dramatické imperfektum, jímž dáváme najevo mimo jiné rychlost a intenzitu činnosti.¹⁶ Ustáleným sekundárním úkolem finských složených časů je vyjádření informací z druhé ruky – tzv. inferenční imperfektum a plusquamperfektum. Jejich užitím mluvčí vyjadřuje, že se o sdělované informaci dozvěděl od někoho dalšího nebo na ni usoudil nepřímou. Jejich užitím se také může dát najevo nejistota o pravdivosti výpovědi:

- informace, již jsme vyvodili na základě jiných poznatků: *Kudoksissa todettujen verenvuotojen voimakkuus viittaa siihen, että ensimmäinen laukaus on osunut kylkeen ja lyhyen ajan kuluttua toinen laukaus päähän.*¹⁷

„Intenzita zjištěného krváčení ve tkáních poukazuje na to, že první střela pravděpodobně zasáhla bok a druhá chvíli nato hlavu.“

- informace z doslechu, nejistota o pravdivosti sdělení: *Kyseinen henkilö oli kuljettanut henkilöautoa 2,5 promillen humalassa.*¹⁸

„Příslušná osoba prý řídila osobní automobil s 2,5 promile alkoholu v krvi.“

Naopak v estonštině se vyjadřují tyto informace z doslechu, popřípadě nejistota jejich správnosti způsobem, kterému se říká *kaudne kõneviis* („nepřímý způsob“), jehož znakem je *-vat* (*Homme tulevat ilus ilm.* „Zítř prý bude hezky.“, *Jüri olevat uue maja ostnud.* „Jüri prý koupil nový dům“).¹⁹

1. 2. Co vyjadřuje finské a estonské imperfektum a kdy se používá

Jako imperfektum se ve finských a estonských gramatikách tradičně označuje čas, který bychom v české gramatice našli pod pojmem préteritum. Jedná se tedy o čas, který vyjadřuje delší i jednorázový děj, který se stal v minulosti a nadále již do přítomnosti nijak nezasahuje.²⁰ I kdybychom tedy finské, respektive estonské imperfektum měli spíše označovat jako préteritum, zachovám ve své práci označení tradiční pro finštinu a estonštinu, tedy imperfektum (finsky: *imperfekti*, estonsky: *lihtminevik*).

¹⁶ Yli-Vakkuri, Valma. *Tempuksenkäyttö suomalaisessa ja virolaisessa fiktiivisessä tekstissä*. V Lähivertailuja 7 : suomalais-virolainen kontrastiivinen seminaari Tammivalkamassa 5.-7.5.1993, str. 143

¹⁷ internetová verze ISK § 1496: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=1496>

¹⁸ internetová verze ISK § 1496: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=1496>

¹⁹ Yli-Vakkuri, Valma. *Tempuksenkäyttö suomalaisessa ja virolaisessa fiktiivisessä tekstissä*. V Lähivertailuja 7 : suomalais-virolainen kontrastiivinen seminaari Tammivalkamassa 5.-7.5.1993, str. 143

²⁰ Jako imperfektum označujeme ve většině jazyků čas, kterým se vyjadřuje děj, který v minulosti trval nebo se opakoval.

Ve finštině i v estonštině se imperfektum nejčastěji používá v takových textech, jako je vyprávění nebo reportáž.²¹ Imperfektem se tedy typicky popisuje událost, které se mluvčí sám zúčastnil nebo ji pozoroval.²²

1. 3. Srovnání užití časů ve finštině a v estonštině

Finština a estonština jsou dva jazyky, které jsou si velmi blízké a velmi podobné. Srovnání použití časů ve finských a estonských textech dokazuje, že nejčastěji se ve finštině i v estonštině používají časy stejné. Pouze ve dvou až třech procentech případů je nutné při překládání z finštiny do estonštiny a z estonštiny do finštiny změnit čas použitý v původním jazyce textu.²³

Nejvíce změn probíhá v popisu události vypravěčem. A to především tehdy, když se v textu vyskytují slovesa vnímání nebo mluvení, která odkazují k postavě vyprávění.²⁴

est. prézens → fin. imperfektum / fin. imperfektum → est. prézens:

est. *Inimeste põhitegevuseks oli rääkimine, töötamine ja tapmine. Ameerikas räägiti, et kõik on hästi, Europas jälle, et kõik on halvasti.*

x

fin. *Ihmisten päätoimi oli puhuminen, työnteko ja tappaminen. Amerikassa kerrottiin, että kaikki oli hyvin, Euroopassa taas että huonosti.*

„Hlavní činností lidí bylo mluvení, pracování a zabíjení. V Americe se říkalo, že všechno je/bylo dobře, v Evropě zase, že všechno je/bylo špatně.“

est. perfektum → fin. plusquamperfektum / fin. plusquamperfektum → est. perfektum:

est. *Cunningham läks blondi Barbara juurde tagasi, kuid sai seal kuulda, et Barbara on otsustanud abielluda Müncheni noore töösturi Ruprechtiga.*

x

²¹ internetová verze ISK § 1531: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=1531> a Eesti keele käsiraamat: <http://julia.eki.ee/books/ekkr/m87.html>

²² Yli-Vakkuri, Valma. *Tempuksenkäyttö suomalaisessa ja virolaisessa fiktiivisessä tekstissä.* V Lähivertailuja 7 : suomalais-virolainen kontrastiivinen seminaari Tammivalkamassa 5.-7.5.1993, str. 142

²³ Yli-Vakkuri, Valma. *Tempuksenkäyttö suomalaisessa ja virolaisessa fiktiivisessä tekstissä.* V Lähivertailuja 7 : suomalais-virolainen kontrastiivinen seminaari Tammivalkamassa 5.-7.5.1993, str. 143

²⁴ Yli-Vakkuri, Valma. *Tempuksenkäyttö suomalaisessa ja virolaisessa fiktiivisessä tekstissä.* V Lähivertailuja 7 : suomalais-virolainen kontrastiivinen seminaari Tammivalkamassa 5.-7.5.1993, str. 143

Odtud také následující příklady. str. 144 -149

fin. *Cunningham palasi vaaleaverisen Barbaran luo, mutta sai siellä kuulla, että Barbara oli päättänyt mennä naimisiin münchenilaisen nuoren teollisuusmiehen Ruprechtin kanssa.*

„Cunningham se vrátil k blondáté Barbaře, ale doneslo se mu, že se rozhodla vdát se za mladého mnichovského průmyslníka Ruprechta.“

est. imperfektum → fin. perfektum / fin. perfektum → est. imperfektum:

est. *Manner ütles, et luule on viis elada ja ainus viis surra.*

x

fin. *Eeva-Liisa Manner on sanonut, että runous on tapa elää ja ainoa tapa kuolla.*

„Eeva-Liisa Manner řekla, že poezie je způsob jak žít a jediný způsob jak zemřít.“

est. *Viimastel aastatel hakkas aga meestejuksuritele jälle pikkamööda rohkem tööd tulema. Hullus oli möödas.*

x

fin. *Mutta viime vuosina on partureilla alkanut tulla enemmän työtä. Villitys oli ohi.*

„Ale v posledních letech začali mít holiči pomalu zase více práce. Šílenství skončilo.“

Imperfektum je čas, který typicky časově zasazuje událost, perfektum se naopak od situace události distancuje. Z toho nám vyplývá, že mluvčí ve finském diskursu rád spojuje události s chvílí promluvy. V estonském diskursu se zase zdůrazňuje chvíle události.²⁵

Přirozeně se v překladech z finštiny do estonštiny a z estonštiny do finštiny můžeme setkat i s jinými změnami ve tvarech časů, které se ovšem vyskytují ojediněle.²⁶

²⁵ Yli-Vakkuri, Valma. *Tempuksenkäyttö suomalaisessa ja virolaisessa fiktiivisessä tekstissä.* V Lähivertailuja 7 : suomalais-virolainen kontrastiivinen seminaari Tammivalkamassa 5.-7.5.1993, str. 149

²⁶ Yli-Vakkuri, Valma. *Tempuksenkäyttö suomalaisessa ja virolaisessa fiktiivisessä tekstissä.* V Lähivertailuja 7 : suomalais-virolainen kontrastiivinen seminaari Tammivalkamassa 5.-7.5.1993, str. 149

2. Vývoj označování imperfekta v baltofinských jazycích

V ugrofinském prajazyce existovaly dva znaky imperfekta – **s* a **j*. Ve finštině se zachovalo pouze **j*, které se v průběhu času proměnilo v *-i-*. Stejně je tomu také v estonštině.²⁷

(**j* > *i*) **sano-j* > fin. *sano-i* (,řekl‘)

**sa-j* > fin. *sa-i*, est. *sa-i* (,dostal‘)

Pro znak **j* můžeme najít etymologické ekvivalenty od baltofinských jazyků až po maďarštinu:²⁸

finština (všechny baltofinské)	<i>luin</i> (,četl jsem‘)	sámština (laponské)	<i>mânâi</i> (< * <i>mene-j</i>) (,šel‘)
karelština	<i>luvin</i> (,četl jsem‘)	erzja (volžskofinské)	<i>ñil'in</i> (,polkl jsem‘)
vepština	<i>lugin</i> (,četl jsem‘)	marijština (volžskofinské)	<i>kolam</i> (,slyšel jsem‘)
votština	<i>lud'in, kuccuzin</i> (,četl jsem‘)	komijština (permské)	<i>muni</i> (,šel jsem‘)
estonština	<i>lugesin</i> (,četl jsem‘)	udmurdština (permské)	<i>mini</i> (,šel jsem‘)
livonština	<i>lugiz</i> (,četl‘)	maďarština	<i>nézék</i> (,viděl jsem‘)

V baltofinských jazycích vyvolalo připojení znaku imperfekta ke kmenu slovesa mnoho morfologických změn. Po labiálních vokálech (*o*, *ö*, *u*, *y*) se **j* pouze vokalizovalo, čímž vznikl diftong končící na vokál *i* (*sano-j* > fin. *sano-i*). Naopak ve starých **a*-kmenech došlo ke změně *ai* > *oi* (*anta-a* : *antoi* ,dal‘) a ve starých

²⁷ Lehečková, Helena. *Úvod do ugrofinistiky*. Praha 1983, str. 83

²⁸ následující tabulka viz Häkkinen, Kaisa. *Suomen kielen historia I*. Turku 2003, str. 108

*a-kmenech, v nichž vokál první slabiky byl *o* nebo *u*, stejně jako ve starých *e-kmenech a *ä-kmenech, kmenový vokál a znak imperfekta splynuli do jednoho *i* (fin. *sula-* : *suli* ‚tál‘, *pese-* : *pesi* ‚myl‘, *vetä-* : *veti* ‚táhl‘, fin. + est. *tule-* : *tuli* ‚přišel‘, *ole-* : *oli* ‚byl‘).²⁹

V některých baltofinských jazycích vzniklo také sekundární imperfektum se znakem *-s-*. Vlivem změny koncového konsonantu slovesného kmene *t*, kde dochází v imperfektu ke změně *ti* > *si* a kvůli krácení koncového vokálu (**makat-i* > *makasi* > *makas* - ‚spal‘) zůstal tento znak často jediným rozlišujícím faktorem přítomných a imperfektních tvarů sloves (*makaa* - *makas* ‚spí - spal‘). V některých jazycích se dokonce začal spojovat také s takovými kmeny sloves, které končily na vokál nebo jiné konsonanty než *t*. To můžeme pozorovat především v estonštině (*hakkab* - *hakkas* ‚začíná - začal‘) nebo votštině a livonštině.³⁰

V jazycích příbuzných s finštinou bylo dříve také *š-imperfektum. V těch jazycích, ve kterých se zachoval znak *š, je tento znak uplatňován především u záporného imperfekta. Příkladem nám může být ukázka z jižní estonštiny (z dialektů oblasti Võru³¹):

est. *ma ei anna* (‚nedám‘) x est. *ma ei andnud* (‚nedal jsem‘) x j.est. *ma es anna* (‚nedal jsem‘)³²

est. *ma ei loe* (‚nečtu‘) x est. *ma ei lugenud* (‚nečetl jsem‘) x j.est. *ma es loe* (‚nečetl jsem‘)³³

V těchto dvou příkladech se jedná o imperfektum záporného slovesa (*es*), se kterým se můžeme setkat pouze v estonských jižních dialektech. V současnosti se totiž od záporného slovesa (est. *ei*, fin. *en*, *et*, *ei*, *emme*, *ette*, *eivät*) netvoří tvary imperfekta.³⁴

Je ale třeba odlišit toto *š-imperfektum od výše zmíněného sekundárního *s*-imperfekta, jehož znak vždy následuje také znak *i*.³⁵ Historicky spolu tyto znaky totiž nijak nesouvisí.

²⁹ Häkkinen, Kaisa. *Suomen kielen historia 1*. Turku 2003, str. 108

³⁰ Häkkinen, Kaisa. *Suomen kielen historia 1*. Turku 2003, str. 108

³¹ viz mapa estonských dialektů v přílohách

³² Lehečková, Helena. *Úvod do ugrofinistiky*. Praha 1983, str. 83

³³ Häkkinen, Kaisa. *Suomen kielen historia 1*. Turku 2003, str. 108

³⁴ Häkkinen, Kaisa. *Suomen kielen historia 1*. Turku 2003, str. 112 a 113

³⁵ Häkkinen, Kaisa. *Suomen kielen historia 1*. Turku 2003, str. 108

3. Imperfektum ve finštině

3. 1. Typy sloves ve finštině

Ve finštině existuje několik druhů sloves, které se nejčastěji dělí do šesti konjugačních typů.³⁶ Toto rozdělení se zakládá na podobě prvního krátkého infinitivu slovesa, tj. na podobě slovníkového tvaru slovesa, který vždy končí na *-a/-ä* nebo *-a/-ä* po předchozím konsonantu: *sano/a* („řít“), *nous/ta* („vstát“). (U posledních tří typů navíc záleží také na podobě vokalického kmene slovesa.) Od podoby infinitivů pak odvozujeme slovesné kmeny, díky nimž můžeme se slovesem dále pracovat. Každé sloveso má alespoň kmen vokalický (VKm), několik typů má navíc i kmen konsonantický (KKm).³⁷

Rozdělení sloves do typů je pro nás důležité vzhledem k později uvedené tvorbě imperfekta.

Ještě před samotným rozdělením sloves se ale krátce podíváme na alternaci kmenových konsonantů, které podléhají slovesa několika typů. Jedná se o alternaci ploziv *p*, *t* a *k* – v krátké i dlouhé (*pp*, *tt*, *kk*) variantě. Této alternaci nepodléhají pouze slovesa, ale také jména.³⁸ Pravidla alternace jsou následující:³⁹

- gemináty *pp*, *tt* a *kk* se střídají se sobě odpovídajícími jednoduchými konsonanty:

silný stupeň – slabý stupeň: *pp* – *p*: *oppia* – *opin* („učit se – učím se“)

kk – *k*: *nukkua* – *nukun* („spát – spím“)

tt – *t*: *auttaa* – *autan* („pomáhat – pomáhám“)

- *p*: silný stupeň – slabý stupeň: *p* – *v*: *saapua* – *saavun* („přijet – přijíždím“)

³⁶ V gramatikách se můžeme setkat s více či méně shodným dělením finských sloves na několik typů. Vždy se od sebe ale mírně liší (některé gramatiky uvádí typů pět, jiné šest), většinou v dělení těch typů sloves, které zde uvádím jako typy 4, 5 a 6. Do své práce jsem si vybrala dělení na šest typů sloves uvedené v učebnici Leily White Suomen kielioppia ulkomaalaisille. Helsinki 2001 (str. 154 – 162)

³⁷ internetová verze ISK § 105: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=105>

³⁸ Karlsson, Fred. Suomen peruskielioppi. Jyväskylä 2006, str. 36

³⁹ následující příklady viz Lindroos, Hilka, Čermák, František. Stručná mluvnice finštiny. Praha 1982, str. 20 a 21

- lp – lv: kelpaa – kelyata* (,hodí se – hodit se‘)
- rp – rv: arpoa – aryon* (,losovát – losují‘)
- mp – mm: kampa – kammata* (,češe se – česat se‘)
- *t*: silný stupeň – slabý stupeň: *t – d: tietää – tiedän* (,vědět – vím‘)
- ht – hd: lähteä – lähden* (,odejít – odcházím‘)
- nt – nn: antaa – annan* (,dát – dávám‘)
- lt – ll: puolta – puollan* (,zastat se – zastávám se‘)
- rt – rr: kertoa – kerron* (,vyprávět – vyprávím‘)
- *k*: silný stupeň – slabý stupeň: *k – Ø: lukea – luen* (,číst – čtu‘)
- lk – l: alkaa – alan* (,začít – začínám‘)
- rk – r: karkaa – karata* (,utíkát – utéct‘)
- lke – lje: kulkea – kuljen* (,chodit – chodím‘)
- rke – rje: särkeä – särjen* (,rozbít – rozbívím‘)
- hke – hje: rohkenee – rohjeta* (,troufát si – troufat si‘)
- nk – ng: tunkea – tungen* (,vstrčit – vstrkuji‘)
- Pro následující alternace jsem nenašla příklady mezi slovesy, proto uvádím jako příklad podstatná jména:
- uku – uvu: puku – puvut* (,oblek - obleky‘)
- yky – yvy: kyky – kyvyt* (,schopnost – schopnosti‘)

Alternaci konsonantů nepodléhají kombinace konsonantů *sp*, *st*, *sk* a *tk*. Kombinace *hk* může alternovat, ale nemusí. Můžeme se tedy setkat s oběma tvary – alternujícím i nealternujícím – *vihko* (,sešít‘) : *vihot* i *vihkot*. Kvalitativní alternaci také nepodléhají novější cizí slova (*auto* : *autot* ,auto : auta‘) a často ani vlastní jména (*Satu* : *Satulle* ,*Satu* : *pro Satu*‘).⁴⁰

Slova, která podléhají alternaci, se dělí do dvou typů podle toho, je-li základní tvar slova v silném nebo slabém stupni. Když je základní tvar slova v silném stupni, jedná se o alternaci přímou (*antaa – annan* ,dát – dávám‘, *lukea – luen* ,číst – čtu‘). Když je základní tvar ve slabém stupni, jde o alternaci obrácenou (*maata – makaa* ,ležet – ležím‘, *karata – karkaa* ,utéct – utíkát‘).⁴¹

Pokud je sloveso schopné rozlišit stupně, je jeho kmen vždy v silném stupni mj. ve třetí osobě indikativu (*anta-a* ,dávát‘, *hyppää-vät* ,skáčou‘) a v kondicionálu

⁴⁰ Lindroos, Hilikka, Čermák, František. *Stručná mluvnice finštiny*. Praha 1982, str. 22

⁴¹ internetová verze ISK § 42: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=42>

(*anta-isi-n* ‚dal bych‘, *hyppä-isi-vät* ‚skočili by‘). U sloves typu 3, 4 a 6 (viz následující typy sloves), pokud podléhají alternaci, je kmen v silném stupni také v dalších osobách indikativu, ne pouze ve třetí (*hyppää-n* ‚skáču‘, *totea-t* ‚konstatuješ‘).⁴² Má-li tedy sloveso schopné alternace dva vokalické kmeny, vokalický kmen slabý a vokalický kmen silný, použije se vokalický kmen silný ve třetích osobách singuláru a plurálu a ve všech ostatních osobách vokalický kmen slabý. Pokud má ale sloveso schopné alternace jen jeden kmen vokalický a kmen konsonantický, je v konsonantickém kmenu vždy stupeň slabý a ve vokalickém kmenu, od kterého se odvozují všechny osoby, stupeň silný (tzv. obrácená alternace) – proto je v takovém případě silný stupeň ve všech osobách singuláru i plurálu.

typy sloves ve finštině:

1. typ *sano-a* (‚řít‘), *anta-a* (‚dát‘), *asu-a* (‚bydlet‘)

Do prvního typu patří slovesa, která jsou zakončena na dva vokály, přičemž druhým vokálem je vždy *-A*⁴³ (*-VA*). Koncovkou infinitivu je *-A*, po jehož odtržení zůstane na konci kmene jen jeden krátký vokál. Je zde také možná alternace kmenových konsonantů: př. *luke-a* (‚číst‘) > *lue-n* (‚čtu‘), *alka-a* (‚začít‘) > *ala-n* (‚začínám‘), *anta-a* (‚dát‘) > *anna-n* (‚dávám‘), *otta-a* (‚brát‘) > *ota-n* (‚beru‘), *loppu-a* (‚končit‘) > *lopu-n* (‚končím‘)...Dochází-li k alternaci, pak v infinitivu je vždy stupeň silný a sloveso má dva vokalické kmeny – vokalický kmen silný a vokalický kmen slabý. Vokální kmen silný se při konjugaci používá ve třetích osobách a vokální kmen slabý v prvních a druhých osobách a ve všech osobách v záporu.

infinitiv	sg.	pl.	zápor
<i>otta-a</i> (‚brát‘)	<i>minä ota-n</i>	<i>me ota-mme</i>	<i>en/et/ei/emme/ette/eivät ota</i>
	<i>sinä ota-t</i>	<i>te ota-tte</i>	
	<i>hän otta-a</i>	<i>he otta-vat</i>	
<i>seisoa</i> (‚stát‘)	<i>minä seiso-n</i>	<i>me seiso-mme</i>	<i>en/et/ei/emme/ette/eivät seiso</i>
	<i>sinä seiso-t</i>	<i>te seiso-tte</i>	
	<i>hän seiso-o</i>	<i>he seiso-vat</i>	

⁴² internetová verze ISK § 56: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=56>

⁴³ Majuskule se všeobecně používá pro označení dvou možností (zadní a přední vokál), které má většina finských znaků a sufixů vzhledem k vokálové harmonii (vokaaliharmonia/vokaalisointu). V tomto případě se jedná o možnosti *-a* (zadní samohláska) a *-ä* (přední samohláska).

2. typ *juo-da* (,pít‘), *ui-da* (,plavat‘), *tupakoi-da* (,kouřit‘)

Infinitiv sloves druhého typu má koncovku *-da*. Tato slovesa mají pouze vokální kmen. Na konci kmene stojí vždy dlouhý vokál nebo diftong. U jednoslabičných sloves diftong (*ui-da* ,plavat‘, *nai-da* ,vzít si‘ ve smyslu ,vdát se, oženit se‘) nebo dlouhý vokál (*myy-dä* ,prodávat‘, *jää-dä* ,zůstat‘), u víceslabičných sloves vždy diftong *-Oi* (*valikoi-da* ,vybírat si‘).⁴⁴ Jednoslabičných sloves není mnoho, víceslabičná slova jsou mnohem častější (mnoho z nich jsou výpůjčky, např. *dokumentoida* ,dokumentovat‘, *symboloida* ,symbolizovat‘).⁴⁵ U tohoto typu nemá třetí osoba singuláru koncovku.

infinitiv	sg.	pl.
<i>syö-dä</i> (,jíst‘)	<i>minä syö-n</i>	<i>me syö-mme</i>
	<i>sinä syö-t</i>	<i>te syö-tte</i>
	<i>hän syö-Ø</i>	<i>he syö-vät</i>
zápor	<i>en/et/ei/emme/ette/eivät syö</i>	
<i>tupakoi-da</i> (,kouřit‘)	<i>minä tupakoi-n</i>	<i>me tupakoi-mme</i>
	<i>sinä tupakoi-t</i>	<i>te tupakoi-tte</i>
	<i>hän tupakoi-Ø</i>	<i>he tupakoi-vat</i>
zápor	<i>en/et/ei/emme/ette/eivät tupakoi</i>	

U sloves s koncovkou infinitivu *-da* se můžeme setkat se dvěma výjimkami: jedná se o slovesa *tehdä* (,dělat‘) a *nähdä* (,vidět‘). Tato slovesa se typu dvě vymykají. Mají sice stejnou koncovku infinitivu *-da*, díky níž se počítají mezi slovesa druhého typu, ale jsou to e-kmeny, které mají také konsonantický kmen (*teh-*, *näh-*).⁴⁶ Pro konjugaci užívají kmene, který sleduje typ 1. Proto se také u třetí osoby singuláru objevuje koncovka (prodloužený vokál) a díky střídání stupňů v obou třetích osobách také konsonant *k*, který se střídá s nulou (viz výše zmíněné alternace), a na jehož místě stojí v konsonantickém kmenu *h*.⁴⁷ V těchto slovesech došlo ke změně **kt > ht*, která proběhla uvnitř kmene na hranici první a druhé slabiky. Pouze u těchto dvou sloves k ní došlo na hranici kmene a sufixu.⁴⁸ Slovesa *tehdä* a *nähdä* mají konjugační kmen, který končí na *-ke-*.

infinitiv	sg.	pl.	infinitiv	sg.	pl.
-----------	-----	-----	-----------	-----	-----

⁴⁴ internetová verze ISK § 73: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=73>

⁴⁵ White, Leila. *Suomen kielioppia ulkomaalaisille*. Helsinki 2001, str. 156

⁴⁶ internetová verze ISK § 73: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=73>

⁴⁷ Karlsson, Fred. *Suomen peruskielioppi*. Jyväskylä 2006, str. 70

⁴⁸ Häkkinen, Kaisa. *Suomen kielen historia I*. Turku 2003, str. 33

<i>teh-dä</i>	<i>minä tee-n</i>	<i>me tee-mme</i>	<i>näh-dä</i>	<i>näe-n</i>	<i>näe-mme</i>
	<i>sinä tee-t</i>	<i>te tee-tte</i>		<i>näe-t</i>	<i>näe-tte</i>
	<i>hän teke-e</i>	<i>he teke-vät</i>		<i>näke-e</i>	<i>näke-vät</i>
zápor	<i>en/et/ei/emme/ette/eivät tee</i>		<i>en/et/ei/emme/ette/eivät näe</i>		

3. typ (e-slovesa) *tul-la* (,přijít‘), *men-nä* (,jít‘), *pur-ra* (,kousat‘), *nous-ta* (vstát‘)

Do typu tři patří slovesa zakončená na *-l-la*, *-n-nA*, *-r-rA* a *-s-tA*, přičemž koncovky infinitivu jsou pouze *-lA*, *-nA*, *-rA* a *-tA*. V prvních třech případech, kdy konsonantický kmen sloves končí na konsonanty *-l*, *-n* a *-r*, dochází na hranici kmene a koncovky k progresivní asimilaci, jejímž výsledkem jsou koncovky infinitivu *-lA*, *-nA* a *-rA*.⁴⁹ Tato slovesa mají dva kmeny. Kmen vokalický a kmen konsonantický. Konsonantický kmen získáme odtržením koncovky infinitivu (*tul-*, *men-*, *pur-*, *nous-*). Kmen vokalický končí vždy na vokál *-e* (proto označení e-slovesa) a používá se mj. před koncovkou osoby (*tul-la* > *tule-n*, *men-nä* > *mene-n*, *pur-ra* > *pure-n*, *nous-ta* > *nouse-n*). U některých sloves s koncovkou infinitivu *-lA* je možná alternace kmenových konsonantů: např. *ajatel-la* (,přemýšlet‘) > *ajattele-n* (,přemýšlým‘). Je-li alternace možná, je v konsonantickém kmenu stupeň slabý a ve vokalickém kmenu, od kterého se odvozují všechny osoby, stupeň silný (tzv. obrácená alternace).⁵⁰

Slovesa končící na *-rA* a *-nA* jsou méně častá než ta, která končí na *-lA* a *-(s)tA*.

infinitiv	sg.	pl.
<i>pes-tä</i> (,mýt‘)	<i>minä pese-n</i>	<i>me pese-mme</i>
	<i>sinä pese-t</i>	<i>te pese-tte</i>
	<i>hän pese-e</i>	<i>he pese-vät</i>
zápor	<i>en/et/ei/emme/ette/eivät pese</i>	
<i>ajatel-la</i> (,přemýšlet‘)	<i>minä ajattele-n</i>	<i>me ajattele-mme</i>
	<i>sinä ajattele-t</i>	<i>te ajattele-tte</i>
	<i>hän ajattele-e</i>	<i>he ajattele-vat</i>
zápor	<i>en/et/ei/emme/ette/eivät ajattele</i>	

Výjimky: sloveso *ol-la* (,být‘) – jiné tvary třetích osob – a slovesa *juos-ta* (,běžet‘), *pies-tä* (,namlátit‘) a *syös-tä* (,vrhat‘) – změna kmene, kdy ve vokalickém kmenu stojí před koncovým vokálem *-ks-*.

⁴⁹ internetová verze ISK § 74: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=74>

⁵⁰ White, Leila. *Suomen kielioppia ulkomaalaisille*. Helsinki 2001, str. 157

infinitiv	sg.	pl.	infinitiv	sg.	pl.
<i>ol-la</i>	<i>minä ole-n</i>	<i>me ole-mme</i>	<i>juos-ta</i>	<i>juokse-n</i>	<i>juokse-mme</i>
	<i>sinä ole-t</i>	<i>te ole-tte</i>		<i>juokse-t</i>	<i>juokse-tte</i>
	<i>hän on</i>	<i>he ovat</i>		<i>juokse-e</i>	<i>juokse-vat</i>
zápor	<i>en/et/ei/emme/ette/eivät ole</i>		<i>en/et/ei/emme/ette/eivät juokse</i>		

Typy 4, 5 a 6 tvoří slovesa, která končí v infinitivu na *-tA* vždy po krátkém vokálu (tedy na *-VtA*). Koncovkou infinitivu je *-A* a před ním stojí konsonant *-t*.⁵¹ V některých tvarech těchto typů slov ale můžeme hranici kmene vnímat různě: poslední konsonantní složka *t* je tedy považována buď za závěrečnou hlásku kmene nebo za počáteční část koncovky infinitivu: *hypä=t=ä* (,skočit‘) – rovnítko označuje dvě možné hranice mezi kmenem a znakem (zde koncovkou prvního krátkého infinitivu).⁵² Slovesa těchto tří typů vypadají velmi podobně, ale mohou se od sebe lišit právě díky vokálu, který stojí před konsonantem *-t*.

4. typ (a-slovesa), tj. verba kontrakta (supistumaverbit) končící na *-AtA*, *-ota* a *-uta* *vastata* (,odpovědět‘), *herätä* (,probudit se‘), *kadota* (,ztratit se‘), *haluta* (,chtít‘)

Výjimečně spadají pod tento typ také některá slovesa končící na *-itA* (*hävitä* ,zmizet‘, *levitä* ,rozšířit se‘, *lämmitä* ,zahřát‘, *selvitä* ,vyjasnit‘ atd.) a *-etA* (*häveta* ,stydět se‘, *kiivetä* ,vylézt‘, *revetä* ,roztrhnout se‘, *ruveta* ,začít, pustit se do něčeho‘ atd.).⁵³

Slovesa čtvrtého typu mají kmen vokalický i kmen konsonantický (ten ale pouze v případě, že se přikloníme k té alternativě, v níž je znakem infinitivu pouze *-A*: *hypät=ä* ,skočit‘)⁵⁴, které vypadají následovně: *haluta* (,chtít‘) - Vkm *halua-*, Kkm *halut-*, *selvitä* (,vyjasnit‘) - Vkm *selviä*, Kkm *selvit-*, *kiivetä* (,vylézt‘) - Vkm *kiipea-*, Kkm *kiivet-*. I zde je možná alternace kmenových konsonantů. Pokud sloveso alternaci podléhá, pak je v konsonantickém kmenu stupeň slabý a ve vokalickém kmenu, od kterého se odvozují všechny osoby, stupeň silný – obrácená alternace: např. *tavata* (,potkat‘) > *tapaa-n* (,potkávám‘), *hypätä* (,skočit‘) > *hyppää-n* (,skáču‘), *lakata* (,přestat‘) > *lakkaa-n* (,přestávám‘) atd. Pokud stojí před konsonantem *t* nějaký

⁵¹ internetová verze ISK § 75: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=75>

⁵² internetová verze ISK § 59: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=59>

⁵³ internetová verze ISK § 75: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=75>

⁵⁴ V následujícím popisu tedy vycházím z té interpretace, kdy je *t* považováno za součást kmene (čili *hypät-ä*).

jiný vokál než -A (tj. *o*, *u*, *e* nebo *i*), dochází k prodloužení, které je způsobem vyjádření třetí osoby, v jiných případech prodloužení není možné.⁵⁵

infinitiv	sg.	pl.
<i>osat-a</i> (,umět‘)	<i>minä osaa-n</i>	<i>me osaa-mme</i>
	<i>sinä osaa-t</i>	<i>te osaa-tte</i>
	<i>hän osaa-Ø</i>	<i>he osaa-vat</i>
zápor	<i>en/et/ei/emme/ette/eivät osaa</i>	
<i>halu-ta</i> (,chtít‘)	<i>halua-n</i>	<i>halua-mme</i>
	<i>halua-t</i>	<i>halua-tte</i>
	<i>halua-a</i>	<i>halua-vat</i>
zápor	<i>en/et/ei/emme/ette/eivät halua</i>	

Jak je již v názvu čtvrtého typu uvedeno, těmto slovesům se říká verba kontrakta neboli supistumaverbit. Jsou to slovesa, jejichž vokalický kmen končí vždy na dva vokály: -AA nebo -VA. Jejich pojmenování (supistumaverbit) je založeno na tom, že dříve byl mezi vokály na konci kmene konsonant *ð*, jehož vypadnutí kmen redukovalo a vznikl tak na jeho konci dlouhý vokál -AA nebo skupina vokálů -VA. Jako supistumaverbit označujeme všechna slovesa se zakončením na -AtA, -ota a -uta a některá končící na -itA a -etA (nehledě na jejich stáří).⁵⁶

Tento typ je ze všech slovesných typů nejproduktivnější. Spadají do něj odvozeniny, nově vytvořená slova i nové výpůjčky z cizích jazyků. Výpůjčky v tomto typu většinou získávají zakončení na -AtA, tedy vokalický kmen končící na dlouhý vokál -AA: např. *aerobikata* (Vkm aerobikkaa-), *filmata* (Vkm filmaa-), *grillata* (Vkm grillaa-), *lobbata* (Vkm lobbaa-)... Do této skupiny patří také starší výpůjčky (především ze švédštiny a skandinávských jazyků) jako např. *lastata* (,nakládat‘), *muurata* (,zdit‘)... Značnou část této skupiny tvoří také nová slangová slovesa: např. *dokata* (,chlastat‘), *safkata* (,jíst‘)...⁵⁷

5. typ (itse-slovesa), tj. slovesa končící v infinitivu na -itA, jejichž vokalický kmen končí na -itse-.

mainita (,zmínit se‘), *palkita* (,odměnit‘), *tuomita* (,odsoudit‘)

⁵⁵ White, Leila. *Suomen kielioppia ulkomaalaisille*. Helsinki 2001, str. 159

⁵⁶ internetová verze ISK § 330: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=330>

⁵⁷ internetová verze ISK § 330: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=330>

Slovesa pátého typu mají opět dva kmeny, vokalický i konsonantický: *tarvita* (,potřebovat‘) - Vkm *tarvitse-*, Kkm *tarvit-*. Jak je vidět, vokalický kmen získáme připojením *-se-* ke kmenu infinitivu.⁵⁸ Není zde možná alternace kmenových konsonantů.

infinitiv	sg.	pl.	zápor
<i>valita</i> (,vybrat‘)	<i>minä valitse-n</i>	<i>me valitse-mme</i>	<i>en/et/ei/emme/ette/eivät valitse</i>
	<i>sinä valitse-t</i>	<i>te valitse-tte</i>	
	<i>hän valitse-e</i>	<i>he valitse-vat</i>	

6. typ (ne-slovesa), tj. slovesa končící v infinitivu na *-etA*, která mají vokalický kmen zakončený na *-ne-*.

kylmetä (,ochladit se‘), *nuoreta* (,omládnout‘), *suureta* (,zvětšit se‘)⁵⁹

Tato slovesa mají opět dva kmeny. Kmen konsonantický: *lyhetä* (,zkrátit se‘) - Kkm *lyhet-* i kmen vokalický: Vkm *lyhetä* - *lyhene-*. Konsonantický kmen se opět shoduje s kmenem infinitivu.⁶⁰ Ve vokalickém kmenu se *-t* infinitivního kmene slovesa přemění na *ne-*.⁶¹ Je zde také možná obrácená alternace kmenových konsonantů. Pokud tedy sloveso alternaci podléhá, je v konsonantickém kmenu stupeň slabý a ve vokalickém kmenu, od kterého se odvozují všechny osoby, stupeň silný: *valjet-a* (,svítat‘) > *valkene-e* (,svítá‘), *kalvet-a* (,blednout‘) > *kalpene-n* (,blednu‘), *pidetä* (,prodloužit se‘) > *pitene-e* (,prodlužuje se‘). Jak je vidět tento typ sloves je obvykle vytvořen z adjektiv (*nuori* ‚mladý‘ > *nuoreta* ‚omládnout‘), někdy také ze substantiv (*kyky* ‚schopnost‘ > *kyetä* ‚moci‘).⁶²

Mnohá slovesa tohoto typu vyjadřují proces a pojí se typicky s neživotným subjektem, z čehož vyplývá, že se používají pouze ve tvarech třetích osob. Nesetkáme se s nimi tak ani v pasivních tvarech. Mezi tato slovesa patří např. *ilmetä* (,vyjít najevo‘), *lämmetä* (,oteplít se‘), *paheta* (,zhoršit se‘), *valjeta* (,svítat‘) atd.⁶³

infinitiv	3. os. sg.	3. os. pl.
-----------	------------	------------

⁵⁸ Karlsson, Fred. *Suomen peruskielioppi*. Jyväskylä 2006, str. 70

⁵⁹ Mnoho z těchto slov má synonyma, která spadají pod typ jedna. např. *suureta* – *suurentua*, *kylmetä* – *kylmentyä* ...

⁶⁰ Důvodem je, že první krátký infinitiv se tvoří od konsonantického kmene.

⁶¹ Karlsson, Fred. *Suomen peruskielioppi*. Jyväskylä 2006, str. 71

⁶² internetová verze ISK § 75: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=75>

⁶³ internetová verze ISK § 75: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=75>

lämmet-ä (,oteplit se‘) (*hän*) *se lämpene-e* (*he*) *ne lämpene-vät*
 zápor (*hän*) *se ei lämpene* (*he*) *ne eivät lämpene*

Mezi slovesa, která se pojí s životným subjektem, díky čemuž se časují také v ostatních osobách, patří např. *kyetä* (,moci‘), *rohjeta* (,troufnout si‘), *vaieta* (,mlčet‘) atd.⁶⁴

infinitiv	sg.	pl.
<i>rohjet-a</i> (,troufnout si‘)	<i>minä rohkene-n</i>	<i>me rohkene-mme</i>
	<i>sinä rohkene-t</i>	<i>te rohkene-tte</i>
	<i>hän rohkene-e</i>	<i>he rohkene-vät</i>
zápor	<i>en/et/ei/emme/ette/eivät rohkene</i>	

Navíc některé kmeny sloves se vůbec nepoužívají v prvním krátkém infinitivu nebo jen velmi zřídka. Nemají tedy slovníkový tvar infinitivu.⁶⁵ Jako příklad uveďme *paranee* : *parata* (,zlepšit, uzdravit‘), *erkanee* (,rozchází se, odchyluje se‘) : **erata*.⁶⁶

3. 2. Tvorba kladného imperfekta

Imperfektum se ve finštině tvoří vložení znaku imperfekta *-i-* mezi vokalický kmen (Vkm) slovesa a osobní koncovku (*-n, -t, -, -mme, -tte, -vAt*).

kmen	znak	osobní koncovka	příklonka	
<i>kysy-</i>	<i>i</i>	<i>tte</i>	<i>kö?</i>	- ptali jste se?
<i>sano-</i>	<i>i</i>	<i>n</i>	<i>han</i>	- přece jsem říkal/říkala ⁶⁷

Dochází-li v kmenu k alternaci, chovají se alternující konsonanty stejně jako v přítomnosti (slabý vokalický kmen u prvních a druhých osob a silný vokalický kmen u osob třetích v typu 1, popř. silný stupeň ve všech osobách pro typy sloves 3, 4 a 6). Osobní koncovky u prvních dvou osob singuláru a všech osob plurálu jsou shodné s osobními koncovkami přítomného času (*-n, -t, -mme, -tte, -vAt*), ale ve třetí osobě

⁶⁴ internetová verze ISK § 75: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=75>

⁶⁵ Ve finštině se tradičně rozlišuje pět infinitivů – první krátký infinitiv neboli slovníkový tvar (*sano/a* ,řici‘), první dlouhý infinitiv (*sanoa/kseen* ,aby řekl‘), druhý infinitiv (*sano/en* ,říkaje‘) – může být také v inessivu (*sano/essaan* ,když řekl‘), třetí infinitiv v inessivu (*sano/massa* ,a řekl‘), elativu (*sano/masta* ,říkat‘), illativu (*sano/maan* ,aby řekl‘), adessivu (*sano/malla* ,říkáním‘) nebo abessivu (*sano/matta* ,aniž by řekl‘), čtvrtý infinitiv (*sano/minen* ,říkání‘) a pátý infinitiv (*sano/maisillaaan* ,zrovna chtěl říct‘).

⁶⁶ internetová verze ISK § 75: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=75>

⁶⁷ viz White, Leila. *Suomen kieliooppia ulkomaalaisille*. Helsinki 2001, str. 170

jednotného čísla se koncový vokál nikdy neprodlužuje. Nemůže se zde tedy vyskytnout zakončení *-ii*, ale pouze *-i*.⁶⁸

např. *hän seiso-o* (,stojí‘) : *hän seiso-i* (,stál‘), *hän puhu-u* (,mluví‘) : *hän puhu-i* (,mluvil‘), *hän tule-e* (,přichází‘) : *hän tul-i* (,přišel‘), *hän tarvitse-e* (,potřebuje‘) : *hän tarvits-i* (,potřeboval‘) ...

Tato osoba tak nemá v imperfektu koncovku.⁶⁹

Znak imperfekta *-i-*, který se připojuje ke kmenu slovesa, vyvolává ve většině případů změny v koncových vokálech kmene. Pro větší přehlednost se tedy podíváme na tvorbu imperfekta ve finštině pomocí slovesných typů, které jsme si určili v předchozí části této kapitoly.

1. typ sloves *sano-a* (,říct‘), *anta-a* (,dát‘), *asu-a* (,bydlet‘)

V tomto slovesném typu se setkáváme s nejvíce druhy změn vyvolanými znakem imperfekta *-i-*.⁷⁰

a) Beze změny koncového vokálu se znak *-i-* připojuje ke kmenům zakončeným na labiální vokály *-o*, *-ö*, *-u* a *-y* (*-o + i > -oi*, *-ö + i > -öi*, *-u + -i > -ui*, *-y + -i > -yi*):

infinitiv	sg.	pl.
<i>sano-a</i> (,říci‘)	<i>minä sanoi-n</i>	<i>me sanoi-mme</i>
	<i>sinä sanoi-t</i>	<i>te sanoi-tte</i>
	<i>hän sanoi</i>	<i>he sanoi-vat</i>
infinitiv	1. os. sg.	3. os. sg.
<i>säilö-ä</i> (,zavařovat‘)	<i>minä säilöi-n</i>	<i>hän säilöi</i>
<i>omaksu-a</i> (,osvojit si‘)	<i>minä omaksui-n</i>	<i>hän omaksui</i>
<i>yöpy-ä</i> (,přenocovat‘)	<i>minä yövyi-n</i>	<i>hän yöpyi</i>

b) Kmen na *-a*: U kmene zakončeného na vokál *-a* existují dvě pravidla, kterými je třeba se při tvorbě imperfekta řídit:

b.1) Je-li toto sloveso dvouslabičné a v první slabice je vokál *-a*, pak *-a* na konci kmene se změní na *-o* a připojí se k němu znak *-i-* (*-a + i > -oi*):

infinitiv	1. os. sg.	3. os. sg.
<i>laula-a</i> (,zpívat‘)	<i>minä lauloi-n</i>	<i>hän lauloi</i>

⁶⁸ Lindroos, Hilka, Čermák, František. *Stručná mluvnice finštiny*. Praha 1982, str. 104

⁶⁹ Häkkinen, Kaisa. *Suomen kielen historia 1*. Turku 2003, str. 94

⁷⁰ Následující rozdělení je v podstatě pojato ve všech učebnicích i gramatikách finštiny stejně. Shoduje se tedy mj. s pojetím v Lindroos, Hilka. *Finština nejen pro samouky*. Praha 2002, str. 122 a 123

anta-a (,dát‘) *minä annoi-n* *hän antoi*

b.2) Jeli sloveso dvouslabičné a v první slabice nemá vokál *-a* nebo je-li víceslabičné⁷¹, pak kmenový vokál *-a* vypadává (*-a + i > -i*):

infinitiv	1. os. sg.	3. os. sg.
<i>osta-a</i> (,koupit‘)	<i>minä osti-n</i>	<i>hän osti</i>
<i>kirjoitta-a</i> (,psát‘)	<i>minä kirjoiti-n</i>	<i>hän kirjoitti</i>

c) Kmen na *-ä*: Při připojení znaku imperfekta *-i-* k vokalickému kmenu, který končí na *-ä*, vokál *-ä* vypadne (*-ä + i > -i*):

infinitiv	1. os. sg.	3. os. sg.
<i>syyttä-ä</i> (,obvinit‘)	<i>minä syyti-n</i>	<i>hän syytti</i>
<i>liittä-ä</i> (,připojit‘)	<i>minä liiti-n</i>	<i>hän liitti</i>

d) Kmen na *-e*: Pokud kmen končí na vokál *-e*, pak tento vokál při připojení znaku imperfekta *-i-* jednoduše vypadne (*-e + i > -i*):

infinitiv	1. os. sg.	3. os. sg.
<i>luke-a</i> (,čist‘)	<i>minä lui-n</i>	<i>hän luki</i>
<i>hake-a</i> (,hledat‘)	<i>minä hai-n</i>	<i>hän haki</i>

Sloveso *lähteä* (,odejit‘), které spadá pod pod d, připouští pro imperfektum dva tvary: *lähti* a *läksi*. Oba tvary jsou vytvořeny pravidelně, ale každý z jiného tvaru kmene slovesa *lähteä* (**läkte-* > *lähte-*).⁷²

infinitiv	sg.	pl.
<i>lähte-ä</i> (,odejit‘)	<i>minä lähdi-n</i> x <i>läksi-n</i>	<i>me lähdi-mme</i> x <i>läksi-mme</i>
	<i>sinä lähdi-t</i> x <i>läksi-t</i>	<i>te lähdi-tte</i> x <i>läksi-tte</i>
	<i>hän lähti</i> x <i>läksi</i>	<i>he lähti-vät</i> x <i>läksi-vät</i> ⁷³

Sloveso *lähteä* (,odejit‘) je jediný e-kmen, u kterého se ve spisovném jazyce setkáváme jak s variantou imperfekta s *-ti-*, tak se *-si-*. Toto sloveso je velmi frekventované a částečně právě běžnost tohoto slovesa je důvodem, proč ve spisovném

⁷¹ Víceslabičná slovesa končí v základním tvaru na *-stAA*, někdy také na *-ttAA*.

⁷² internetová verze ISK § 72: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=72> + Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti-si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 6

⁷³ Oba kmény jsou si rovnocenné, ale kmenu *lähti-* je ve standardním jazyce dávana přednost před kmenem *läksi-*. Můžeme to ukázat například pomocí vyhledávače na Googlu, který našel pro heslo *hän läksi* 49 200 odkazů a pro heslo *hän lähti* 898 000 odkazů. A například finsko-český slovník Lindroos-Čermáková, H.: *Suomi-Tšekki taskusanakirja*, Helsinki 2003. udává pro tvorbu imperfekta pouze kmen *lähti-* a kmen *läksi-* vůbec nezmiňuje.

jazyce k obvyklému imperfektu *lähti* navíc přibývá také stylově orientované imperfektum *läksi*.⁷⁴

Obě varianty imperfekta slovesa *lähteä* se od sebe výrazně liší souborem konsonantů v kmenu slovesa. V průběhu vývoje spisovné finštiny došlo ke změně kmenového **kt-* v *ht-* před vokálem *e-* (**läkte-* > *lähte-*) a imperfektum *läksi* tak začala vytlačovat varianta *lähti*, protože po změně **kt* > *ht*, bylo ze základu přítomného tvaru s *ht-* vytvořeno analogické imperfektum *lähti*.⁷⁵

**läkte* > *läkti* (plus změna *ti* > *si*) > *läksi* x *lähte* > *lähti* (imperfektum od kmene *lähte* bylo odvozeno až po té, co proběhla změna *ti* > *si*, proto *ti* na konci kmene změně nepodlehlo)⁷⁶

Změna **kt* > *ht* většinou proběhla na hranici první a druhé slabiky (tedy uvnitř slova) a je společná pro většinu baltofinských jazyků.⁷⁷

e) Kmen na *-i*: Pokud se znak imperfekta *-i-* setká s vokalickým kmenem, který končí také na vokál *i*, nedochází ke zdvojení, ale oba vokály splynou v jediný vokál *i* (*-i + i* > *-i*).⁷⁸ Imperfektum tedy vypadá následovně:

infinitiv	1. os. sg.	3. os. sg.
<i>risti-ä</i> (,pokřtít‘)	<i>minä risti-n</i>	<i>hän risti</i>
<i>tanssi-a</i> (,tančit‘)	<i>minä tanssi-n</i>	<i>hän tanssi</i>

f) Slovesa, jejichž kmen je zakončený na *-ntA-*, *-ltA-*, *-rtA-*, *-nte-* a *-VVtA-* (obvykle mají jen dvě slabiky):⁷⁹ U těchto sloves dochází při kontaktu se znakem *-i-* k vypadnutí koncového vokálu kmene a změně *-t* na *-s* (*-ntA + i* > *-nsi*, *-ltA + i* > *-lsi*, *-rtA + i* > *-rsi*, *-nte + i* > *-nsi*, *-VVtA + i* > *-VVsi*):

infinitiv	1. os. sg.	3. os. pl.
<i>rakenta-a</i> (,stavět‘)	<i>minä rakensi-n</i>	<i>hän rakensi</i>
<i>puhalta-a</i> (,foukat‘)	<i>minä puhalsi-n</i>	<i>hän puhalsi</i>
<i>kumarta-a</i> (,sklonit‘)	<i>minä kumarsi-n</i>	<i>hän kumarsi</i>
<i>tunte-a</i> (,znát‘)	<i>minä tunsii-n</i>	<i>hän tunsii</i>

⁷⁴ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 6

⁷⁵ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 24 a 32

⁷⁶ Häkkinen, Kaisa. *Suomen kielen historia 1*. Turku 2003, str. 33

⁷⁷ Häkkinen, Kaisa. *Suomen kielen historia 1*. Turku 2003, str. 32 a 33

⁷⁸ internetová verze ISK § 54: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=54>

⁷⁹ viz White, Leila. *Suomen kielioppia ulkomaalaisille*. Helsinki 2001, str. 173

Výjimky z bodu 1.f): Do této skupiny nepatří mj. slovesa *antaa* (,dát‘), *hoitaa* (,pečovat o‘), *kantaa* (,nosit‘) a *sietää* (,trpět, snášet‘). Slovesa *antaa* a *kantaa* spadají pod bod b.1 (*antoi*, *kantoi*), *hoitaa* pod bod b.2 (*hoiti*) a *sietää* pod bod c (*sieti*).⁸¹

Přinejmenším v dialekttech se ale můžeme setkat s oběma variantami imperfekta (s *ti-* nebo *si-* na konci slovesného tvaru) nejen u těchto čtyř výjimek, ale i u celé skupiny sloves spadajících pod bod 1.f (plus sloves typu 4 - supistumaverbit). Ukažme si to krátce například na slovese *hoitaa* (,pečovat o‘). Ve spisovném jazyce i ve všech finských dialekttech kromě jediné výjimky, kterou jsou jihovýchodní dialekty, má tvar imperfekta *hoiti* pořp. *hoitti*, *hointi*. Pouze u jihovýchodních dialektů se setkáváme s dominantním tvarem *hoisi*, přičemž tento tvar může být paralelním tvarem tvarů *hoiti*, *hoitti* a *hointi* také v ostatních dialekttech.⁸² Více k dialektům viz kapitola 6.

Ve standartním jazyce se ale také mohou vyskytovat dublety: vedle tvaru imperfekta končícího na *-ti* může zároveň stát tvar imperfekta se *-si*, a to především v takových slovesech, v nichž před *-t* stojí dlouhý vokál nebo diftong, např. *kiitä* (,hnát se‘), *vuotaa* (,prosakovat‘), ale i ve slovese *yltää* (,dosáhnout‘).⁸³

vuota-a (,prosakovat‘) : *vuoti* ~ *vuosi* | *kiitä-ä* (,hnát se‘) : *kiiti* ~ *kiisi* | *liitä-ä* (,klouzat‘) : *liiti* ~ *liisi* | *häätä-ä* (,odehnat‘) : *hääti* ~ *hääsi* | *souta-a* (,veslovat‘) : *souti* ~ *sousi* | *yltä-ä* (,dosáhnout‘) : *ylsi* ~ *ylti*

Možnost alternace se ale netýká všech sloves, v nichž před koncovým *t* stojí dlouhý vokál: část z nich je v imperfektu pouze s *t*, část naopak pouze s *s*.⁸⁴

- *huuta-a* (,křičet‘) : *huusi* (~ pouze v dialekttech *huuti*) | *pyytää-ä* (,prosit‘) : *pyysi* | *löytää-ä* (,najít‘) : *löysi* | *kiiltää-ä* (,lesknout se‘) : *kiiksi* | *tietää-ä* (,znát, vědět‘) : *tiesi*
- *nouta-a* (,jít pro‘) : *nouti* (~ **nousi*) | *jouta-a* (,mít čas, moci‘) : *jouti* | *säätää-ä* (,nařídít‘) : *sääti* (~ staré *sääsi*) | *sietää-ä* (,trpět, snášet‘) : *sieti* | *hoita-a* (,starat se o‘) : *hoiti* (~ pouze v dialekttech *hoisi*)

⁸⁰ Jedná se o tzv. *si-imperfektum*. Více viz kapitola 3.2.1.

⁸¹ viz White, Leila. *Suomen kielioppia ulkomaalaisille*. Helsinki 2001, str. 174

⁸² Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 126 a 127

⁸³ internetová verze ISK § 114: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=114>, odtud také následující příklady

⁸⁴ internetová verze ISK § 114: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=114>, odtud také následující příklady

Slovesa, jejichž kmen končí na *-ntA-*, *-ltA-* a *-rtA-* nemají ve standardním jazyce nikdy tvary imperfekta s *ti*. U několika a-kmenových sloves, jejichž kmen končí na *-rtA-* nebo na *-VVtA-*, je však možný jak tvar imperfekta s *-oi* (1. b.1), tak se *-si* (1. f).⁸⁵

kaarta-a (,zatačet‘) : *kaarsi ~ kaartoi* | *saarta-a* (,obklíčit‘) : *saartoi ~ saarsi* | *kaata-a* (,lít‘) : *kaatoi ~ kaasi* | *taita-a* (,umět‘) : *taisi ~ taitoi*

Proti tomu stojí výše zmíněná slovesa *antaa* (,dát‘) a *kantaa* (,nosit‘), která tvoří zásadně imperfektum s *-oi* (dle typu 1. b.1).⁸⁶

Nakonec připomeňme také sloveso *lähteä* (,odejít‘) z bodu 1.d, které má ve standardním jazyce také dva tvary imperfekta: *lähti* a *läksi*.

2. typ sloves *juo-da* (,pít‘), *ui-da* (,plavat‘), *tupakoi-da* (,kouřit‘)

a) V případě, kdy kmen slovesa končí na dlouhé vokály *-aa*, *-yy*, *-ää*, dochází následkem připojení znaku imperfekta *-i-* ke zkrácení dlouhého vokálu (*-aa + i > -ai*, *-yy + i > -yi*, *-ää + i > -äi*):

infinitiv	1. os. sg.	3. os. sg.
<i>saa-da</i> (,dostat‘)	<i>minä sai-n</i>	<i>hän sai</i>
<i>myy-dä</i> (,prodat‘)	<i>minä myi-n</i>	<i>hän myi</i>
<i>jää-dä</i> (,zůstat‘)	<i>minä jäi-n</i>	<i>hän jäi</i>

b) Když kmen slovesa končí na diftongy *-ie*, *-uo*, *-yö*, tak vypadne první vokál diftongu (*i*, *u*, *y*), na jeho místo se přesune druhý vokál (*e*, *o*, *ö*) a za něj se připojí znak imperfekta *-i-* (*-ie + i > -ei*, *-uo + i > -oi*, *-yö + i > -öi*). Končí-li kmen na diftong *-ui* nebo *-oi* tento zůstane zachován (*-ui + i > -ui*, *-oi + i > -oi*).

infinitiv	1. os. sg.	3. os. sg.
<i>vie-dä</i> (,odvést, odvézt‘)	<i>minä vei-n</i>	<i>hän vei</i>
<i>luo-da</i> (,vytvořit‘)	<i>minä loi-n</i>	<i>hän loi</i>
<i>lyö-dä</i> (,bít‘)	<i>minä löi-n</i>	<i>hän löi</i>
<i>ui-da</i> (,plavat‘)	<i>minä ui-n</i>	<i>hän ui</i>
<i>valikoi-da</i> (,vybírat si‘)	<i>minä valikoi-n</i>	<i>hän valikoi</i>

⁸⁵ internetová verze ISK § 114: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=114>, odtud také následující příklady

⁸⁶ viz White, Leila. *Suomen kielioppia ulkomaalaisille*. Helsinky 2001, str. 174

c) Slovesa *tehdä* (,dělat‘), *nähdä* (,vidět‘) a *käydä* (,chodit‘) mají výjimečný způsob tvoření imperfekta. Slovesa *tehdä* a *nähdä* jsou výjimkami také v přítomnosti (viz 3. 1. typ 2), kdežto *käydä* se svými tvary liší pouze v imperfektu.:

infinitiv	sg.	pl.
<i>tehdä</i> (,dělat‘)	<i>minä tei-n</i>	<i>me tei-mme</i>
	<i>sinä tei-t</i>	<i>te tei-tte</i>
	<i>hän teki</i>	<i>he teki-vät</i>
<i>nähdä</i> (,vidět‘)	<i>minä näi-n</i>	<i>me näi-mme</i>
	<i>sinä näi-t</i>	<i>te näi-tte</i>
	<i>hän näki</i>	<i>he näki-vät</i>

V těchto dvou slovesech došlo ke změně **kt > ht*, která většinou proběhla uvnitř kmene na hranici první a druhé slabiky. Pouze u těchto dvou sloves k ní došlo na hranici kmene a suffixu.⁸⁷ Pro konjugaci (i v přítomnosti) používají tato slovesa tedy kmen končící na *-ke-*. V imperfektu pak dochází k nahrazení kmenového vokálu *-e* znakem imperfekta *i* (*-e + i > -i*): *teke-* : *tek-i*, *näke-* : *näk-i*. *k* ale můžeme vidět pouze ve tvarech třetích osob, protože jen zde se používá silný vokalický kmen. V ostatních osobách se tvary odvozují od slabého vokalického kmene slovesa (*teen – tein*, *näen – näin*).

infinitiv	sg.	pl.
<i>käydä</i> (,chodit‘)	<i>minä kävi-n</i>	<i>me kävi-mme</i>
	<i>sinä kävi-t</i>	<i>te kävi-tte</i>
	<i>hän kävi</i>	<i>he kävi-vät</i>

Tvary imperfekta slovesa *käydä* se tvoří od staršího e-kmene tohoto slovesa: **käv(e)-* (*> käy-*). Dochází zde k vypadnutí *e*, které je nahrazeno znakem imperfekta *i*, a tak vznikne tvar *kävi*. **v* na konci slabiky se ve tvarech přítomnosti vokalizovalo, čímž vzniklo *-U* (**käv-* *> käy-*)⁸⁸. V případě dvouslabičných e-kmenových sloves, v nichž bylo na hranici slabik samotné **i* nebo **y*, vedl vývoj ke zrodu jednoslabičného kmene. Vokál *e*, který stál na konci kmene slovesa, pravděpodobně nejprve zmizel a následně splynul polovokál s vokálem první slabiky. Tak vznikla mj. také jednoslabičná slovesa *syö-dä* (*< *seve-*) ,jíst‘ a *lyö-dä* (*< *leve-*) ,bít‘.⁸⁹

3. typ (e-slovesa) *tul-la* (,přijít‘), *men-nä* (,jít‘), *pur-ra* (,kousat‘), *nous-ta* (,vstát‘)

⁸⁷ Häkkinen, K.: *Suomen kielen historia* 1. Turku 2003, str. 33

⁸⁸ To, jestli vzniklo *u* nebo *y*, záleželo na vokálové harmonii.

⁸⁹ Häkkinen, K.: *Suomen kielen historia* 1. Turku 2003, str. 44

Při připojení znaku imperfekta *-i-* k vokalickému kmenu slovesa, který končí na *-e*, vokál *-e* vypadává: (*-e + i > i*).

infinitiv	1. os. sg.	3. os. sg.
<i>nous-ta</i> (,vstát‘)	<i>minä nousi-n</i>	<i>hän nousi</i>
<i>kuul-la</i> (,slyšet‘)	<i>minä kuuli-n</i>	<i>hän kuuli</i>
<i>men-nä</i> (,jít, jet‘)	<i>minä meni-n</i>	<i>hän meni</i>
<i>sur-ra</i> (,truchlit‘)	<i>minä suri-n</i>	<i>hän suri</i>

Sloveso *olla* (,být‘) tvoří imperfektum podle uvedeného vzoru, třetí osoby se tedy tvoří pravidelně na rozdíl od přítomnosti (*on - ovat x oli - olivat*).⁹⁰

4. typ (a-slovesa), tj. verba kontrakta (supistumaverbit) končící na *-AtA*, *-ota* a *-uta* (plus výjimky na *-etA* nebo *-itA*: *hävitä* ,zmizet‘, *levitä* ,rozšířit se‘, *lämmittää* ,zahřát‘, *selvitä* ,vyjasnit‘, *hävetä* ,stydět se‘, *kiivetä* ,vylézt‘, *revetä* ,roztrhnout se‘, *ruvetä* ,začít, pustit se do něčeho‘ ...)

Zde se tvoří imperfektum opět od kmene slovesa, od kterého se odtrhne koncové *-A* a připojí se *-si* (*-ti > -si*)⁹¹ a osobní koncovka. Ve třetí osobě singuláru se ani v tomto případě neprodlužuje koncový vokál. Dříve bylo *si* interpretováno tak, že za znak imperfekta bylo považováno pouze *i*, *s* vzniklo přeměnou kmenového *t*: *-ti > -si*.⁹² V současnosti se můžeme ale setkat také s teorií, která interpretuje jako znak imperfekta celý prvek *-si-* (více k interpretaci *si* viz kapitola 5 – Srovnání finského a estonského imperfekta).

infinitiv	Vkm	1. os. sg.	3. os. sg.
<i>haluta</i> (,chtít‘)	<i>halua-</i>	<i>minä halusi-n</i>	<i>hän halusi</i>
<i>hylätä</i> (,opustit‘)	<i>hylkää-</i>	<i>minä hylkäsi-n</i>	<i>hän hylkäsi</i>
<i>koota</i> (,shromažďovat‘)	<i>kokoa-</i>	<i>minä kokosi-n</i>	<i>hän kokosi</i>
<i>selvitä</i> (,vyjasnit‘)	<i>selviä-</i>	<i>minä selvisi-n</i>	<i>hän selvisi</i>
<i>hävetä</i> (,stydět se‘)	<i>häpeä-</i>	<i>minä häpesi-n</i>	<i>hän häpesi</i>

Supistumaverbit tvoří velkou a zároveň produktivní skupinu. V imperfektu je pro ně charakteristický prvek *si-*, který se v jiných tvarech těchto sloves nevyskytuje.

⁹⁰ V přítomnosti slovesa *olla* se nepravidelně tvoří 3. osoba singuláru (tvar *on*) a 3. osoba plurálu (tvar *ovat*). V imperfektu se všechny osoby tvoří pravidelně od kmene *oli-* (*ole- + i > oli-*).

⁹¹ Verba kontrakta mají dlouhý nebo dvojhlasový kmen. Tento kmen vznikl vypadnutím *-t*, které zde původně bylo, a proto se zde místo *-i-* připojuje *-si-*. *-s-* je zde tedy proto, že nahradilo *-t*, které tady historicky bylo, ale v současnosti už není (*-ti > -si*). viz konec kapitoly

⁹² Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 5

Jejich imperfektní kmen je obyčejně tříslabičný. Po první přízvučné slabice následuje slabika nepřízvučná a po ní slabika, která obsahuje prvek *si*-.⁹³

5. typ (*itse*-slovesa), tj. slovesa, jejichž vokalický kmen končí na *-itA*

6. typ (*ne*-slovesa), tj. slovesa, jejichž vokalický kmen končí na *-etA*

U obou těchto typů sloves opět platí pravidlo o změně kmenového vokálu *-e* na *-i* (*-e + i > -i*):

infinitiv	Vkm	1. os. sg.	3. os. sg.
<i>tarv-ita</i> (,potřebovat‘)	<i>tarvitse-</i>	<i>minä tarvitsi-n</i>	<i>hän tarvitsi</i>
<i>pehme-tä</i> (,změkčit‘)	<i>pehmene-</i>	<i>minä pehmeni-n</i>	<i>hän pehmeni</i>

3. 2. 1. Co vlastně je a jak vzniklo tzv. *si*-imperfektum ve finštině

U všech sloves typu čtyři a některých sloves typu jedna (tedy u sloves, jejichž kmen je zakončený na *-ntA-*, *-ltA-*, *-rtA-*, *-nte-* a *-VVtA* – viz bod 1f) se setkáváme s tím, že vlivem připojení znaku imperfekta *-i-* ke kmenu slovesa byla vyvolána změna kmenového konsonantu: *-ti > -si*. Takto vzniklé podobě imperfekta se také někdy říká *si*-imperfektum⁹⁴.

Pojďme se teď podívat na změnu *-ti > -si* podrobněji.

Podle všeobecně uznávaného názoru *si*-imperfektum vzniklo již v prafinštině přeměnou *-ti > -si*. Tato změna hlásek, asibilace, se mohla prosadit po té, kdy splynutím kmenového vokálu *-a*, *-ä* nebo *-e* se znakem imperfekta *-i-* vznikla na konci imperfektního tvaru slovesa složka *ti-*, která byla tvořena posledním konsonantem kmene *-t* a znakem imperfekta *-i*-.⁹⁵ *si*-imperfektum ale nevzniklo ve všech případech, ale pouze u sloves typu čtyři a některých sloves typu jedna. Původní *ti*-imperfektum se zachovalo tehdy, když se asibilace nemohla z nějakého důvodu uskutečnit. Uvedme jako příklad sloveso *ostaa* (,koupit‘), jehož imperfektum má podobu *osti* (ad b.2). Asibilaci zde zabránil konsonant *s*, který v kmenu slovesa stojí před koncovým

⁹³ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 36

⁹⁴ S tímto označením se ale setkáme pouze v některých gramatikách (např. White, Leila. Suomen kielioppia ulkomaalaisille. Helsinki 2001, ISK). Jiné gramatiky název *si*-imperfektum pro tyto případy vůbec nezavádí. V této práci ale označení *si*-imperfektum používat budu, protože je pro srovnávání s estonským imperfektem vhodnější.

⁹⁵ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 23

konsonantem kmene *-t*.⁹⁶ Dále změna *-ti* > *-si* nemohla nastat, když před *ti-* stál kromě konsonantu *s* ještě konsonant *t* nebo **š* > *h*.⁹⁷

Tento hláskový vývoj prafinštiny, který zřejmě způsobily kontakty s mluvčími baltských jazyků, tak vedl ke změně konsonantu *-t*, který následoval po vokálu nebo znělém konsonantu, v afrikátu před *-i-* a později k asibilaci. Tak vznikla také skupina sloves, jejichž imperfektum se právě složkou *-si-* zcela liší od ostatních tvarů těchto typů sloves.⁹⁸

Změna *-ti* > *-si* se ale netýkala pouze sloves, nýbrž i jmen a je jasné vidět mimo jiné také v některých baltských výpůjčkách.⁹⁹ Prošlo jí například podstatné jméno *silta* (‘most’) nebo zájmeno *sinä* (‘ty’):

silta < **tilta* (pozdní prafinština) < litevsky *tiltas*

(srovnejte: karelština *šilta*, vepština *sild*, votština *silta*, estonština *sild*, livonština *silt*)¹⁰⁰

sinä < **tinä*

(srovnejte: karelština *šie*, vepština *šinhä*, votština *siä*, estonština *sina/sa* < **sinä* < **tinä*, livonština *sinà/sa*)¹⁰¹

Složku *si-* imperfekta *-si-* můžeme najít ve všech známých baltofinských jazycích. Zejména v estonštině a v livonštině je rozšířena tak, že složku *-si-*, která se připojuje k vokalickému kmenu slovesa, považujeme v těchto jazycích za nový znak imperfekta.¹⁰²

U finštiny je segmentace složky *-si-* složitější. Jsou zastávány dva názory. První je, že skutečným znakem imperfekta je pouze neměnné *-i-* (stejně jako v *i-* imperfektu). Jemu předcházející konsonanty *t* nebo *s* (*ti* > *si*) jsou z historického hlediska součástí kmene slovesa.¹⁰³ Můžeme se ale setkat také s druhou interpretací, která vykládá složku *si-* imperfekta stejně jako v estonštině, tedy jako samostatný znak *-si-*. Tuto interpretaci podporuje především to, že v jistých tvarech několika typů sloves je možné hranici vokalického a konsonantického kmene vnímat z pohledu současného jazyka dvěma způsoby (jak jsme již nastínili v kapitole 3. 1.).¹⁰⁴

⁹⁶ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 23

⁹⁷ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 34

⁹⁸ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 35

⁹⁹ Häkkinen, Kaisa. *Suomen kielen historia 1*. Turku 2003, str. 26

¹⁰⁰ Häkkinen, Kaisa. *Suomen kielen historia 1*. Turku 2003, str. 26

¹⁰¹ Häkkinen, Kaisa. *Suomen kielen historia 1*. Turku 2003, str. 90

¹⁰² Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 39

¹⁰³ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 5

¹⁰⁴ internetová verze ISK § 55: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=55>

více k interpretaci *si* viz kapitola 5

4. Imperfektum v estonštině

V estonštině existují dva druhy imperfekta: si-imperfektum a i-imperfektum. Ve spisovné estonštině dokáže pouze jediné sloveso vytvořit oba zmíněné typy. Jedná se o sloveso *pidama – pidada – ma pean*. Ve významu ‚držet se‘ tvoří si-imperfektum a ve významu ‚muset‘ pak i-imperfektum, přestože v přítomnosti jsou tvary pro oba významy stejné. si-imperfektum je progresivnější a tvoří ho většina estonských sloves, naopak původnější i-imperfektum je už omezeno pouze na několik uzavřených skupin sloves.¹⁰⁵

4. 1. Si-imperfektum

si-imperfektum je možné vytvořit od většiny estonských sloves. Vytváří se z takzvaného ma-infinitivu¹⁰⁶ odtržením koncovky infinitivu *-ma* a připojením znaku imperfekta *-si-* (s výjimkou třetí osoby singuláru, kde dochází ke drobné změně v tomto znaku - viz dále) a osobní koncovky (*-n, -d, -, -me, -te, -d*). Ty jsou zachovány pouze v první a druhé osobě singuláru a plurálu. Osobní koncovka třetí osoby singuláru *-b* je nahrazena nulovou koncovkou a ve třetí osobě plurálu je osobní koncovka *-vad* nahrazena koncovkou *-d*. Druhá osoba singuláru a třetí osoba plurálu jsou tak naprosto totožné a dají se rozlišit pouze pomocí osobního zájmena, jehož užití je v imperfektu

¹⁰⁵ Eesti keele käsiraamat § M 87: <http://julia.eki.ee/books/ekkr/m87.html>

¹⁰⁶ V estonštině existují dva typy infinitivu: ma-infinitiv (*saa-ma dostat, seis-ma stát*) a da-infinitiv, který může mít podobu *-da* nebo *-ta* (*saada dostat, seista stát*). V případě kladného imperfekta nás zajímá ma-infinitiv. da-infinitiv se uplatní při tvoření záporného imperfekta pomocí aktivního participia minulého.

povinné. Ve třetích osobách imperfekta se nikdy nemohou objevit koncovky *-b* ani *-vad*, z historického hlediska nesou totiž příznak přítomného času.¹⁰⁷

V současné estonštině můžeme mluvit o dvou koncovkách třetí osoby singuláru: *b* (z historického hlediska příznak přítomného času) a *0* (nulová koncovka). Tvar *-b* se vyskytuje pouze v přítomku, kde se připojuje přímo ke kmenu slovesa (*ela/b* ‚žije‘). Ve všech ostatních případech (ve tvarech imperfekta, kondicionálu, imperativu...) pak má koncovku nulovou (*ela/s/0* ‚žil‘, *ela/ks/0* ‚žil by‘, *ela/gu/0* ‚ať žije‘).¹⁰⁸ Třetí osoba plurálu má dokonce tři tvary osobní koncovky: *-vad* (znak přítomku a plurálu), *-d* (znak plurálu) a *0* (nulová koncovka). Koncovka *-vad* se používá pouze v přítomku (*ela/vad* ‚žijí‘), koncovka *-d* v imperfektu a kondicionálu, kdy jsou její tvary vždy homonymní s druhou osobou singuláru, (*ela/si/d* ‚žili i žil jsi‘, *ela/ksi/d* ‚žili by i žil bys‘) a nulová koncovka v imperativu (*ela/gu/0* ‚ať žijí‘).¹⁰⁹

Ve třetí osobě singuláru odpadá *-i-* ze znaku *-si-* a znak imperfekta se proto v této osobě připojuje ve tvaru *-s* případně *-is*. Přípona *-is* se používá tam, kde ke kmeni nelze z fonotaktických důvodů připnout pouze *-s*, tedy u kmenů končících na konsonant (*laulma* ‚zpívat‘ - *ta *laul-s* - *ta laul-is* ‚zpíval‘¹¹⁰). Můžeme tedy říci, že znak *si-*imperfekta má tři varianty. Jednu variantu pro první a druhou osobu singuláru a pro všechny tři osoby plurálu (*-si-*) a dvě varianty pro třetí osobu singuláru (*-s* a *-is*), jejichž rozdíl v užití jsme právě popsali.¹¹¹

*si-*imperfektum je vždy v silném stupni¹¹² a nevyvolává žádné změny v kmenu slovesa, k němuž se připojuje. Je mnohem běžnější než *i-*imperfektum.¹¹³ Tvoří se od všech sloves kromě dvou skupin sloves, které tvoří *i-*imperfektum (s výjimkou slovesa *pidama* - *pidada* - *ma pean* ‚muset‘, které je schopné vytvořit oba typy imperfekta, i když každý v jiném významu. viz výše).

ma-inf. – da-inf. – 1. os. sg. praes.	sg.	pl.
<i>lugema</i> – <i>lugeda</i> – <i>ma loen</i> (‚číst‘)	<i>ma luge-si-n</i>	<i>me luge-si-me</i>
	<i>sa luge-si-d</i>	<i>te luge-si-te</i>
	<i>ta luge-s</i>	<i>nad luge-si-d</i>

¹⁰⁷ Eesti keele käsiraamat § M 81: <http://julia.eki.ee/books/ekkr/m81.html>

¹⁰⁸ Eesti keele käsiraamat § M 81: <http://julia.eki.ee/books/ekkr/m81.html>

¹⁰⁹ Eesti keele käsiraamat § M 81: <http://julia.eki.ee/books/ekkr/m81.html>

¹¹⁰ Zde vidíme, že výslovnost bez vloženého vokálu *i* by byla velmi složitá.

¹¹¹ Eesti keele käsiraamat § M 87: <http://julia.eki.ee/books/ekkr/m87.html>

¹¹² Protože *ma-*infinitiv, ze kterého se *si-*imperfektum v estonštině tvoří, je také vždy v silném stupni.

¹¹³ Eesti keele käsiraamat § M 87: <http://julia.eki.ee/books/ekkr/m87.html>

<i>hakkama – hakata – ma hakkam</i> (,začít‘)	<i>ma hakka-si-n</i>	<i>me hakka-si-me</i>
	<i>sa hakka-si-d</i>	<i>te hakka-si-te</i>
	<i>ta hakka-s</i>	<i>nad hakka-si-d</i>

<i>laulma – laulda – ma laulan</i> (,zpívat‘)	<i>ma laul-si-n</i>	<i>me laul-si-me</i>
	<i>sa laul-si-d</i>	<i>te laul-si-te</i>
	<i>ta laul-is</i>	<i>nad laul-si-d</i>

Sloveso *pidama – pidada – ma pean* (ve významu ,držet se‘):

1. os. sg.	3. os. sg.
<i>ma pida-si-n</i>	<i>ta pida-s</i>

Nepravidelné sloveso *minema – minna – ma lähen* (,jít‘)¹¹⁴:

sg.	pl.
<i>ma läk-si-n</i>	<i>me läk-si-me</i>
<i>sa läk-si-d</i>	<i>te läk-si-te</i>
<i>ta läk-s</i>	<i>nad läk-si-d</i>

Sloveso *minema – minna* využívá supletivní kmen.¹¹⁵

Imperfektum slovesa *minema – minna* vychází ze stejného kmene jako imperfektum finského slovesa *lähteä* (,odejít‘), které je v tomto estonském slovese obsaženo. Tento kmen prošel změnou **kt > ht* (**läkte-* > *lähte-*), ale imperfektum se stále odvozuje od jeho starší podoby: **läkte-*.¹¹⁶ Jak je zmíněno již v kapitole 3. 2. v bodě 1.d je tato změna (**kt > ht*) společná pro většinu baltofinských jazyků.¹¹⁷

V současnosti jsou formy minulého času interpretovány jako formy *si*-imperfekta (*läk/si/n*), i když z historického hlediska patří *-s* ke kmenu slovesa (*läks/i/n*).¹¹⁸

V dnešní estonštině je znak *si-* charakteristický pro imperfektum téměř všech sloves. Pouze v případě sloves, která mají jednoslabičný kmen končící na dlouhý vokál, a sloves jako *nägi-*, *tegi-*, *tuli-*, *oli-* atd. je znakem imperfekta ve spisovné estonštině pouhé *-i-* (viz 4. 2.). *si-* považované za znak současného estonského imperfekta se do estonštiny přeneslo ze supistumaverbit, kdy se *-s-*, které původně patřilo ke kmenu slovesa, začalo vnímat jako součást znaku imperfekta. Složka *si-* se ujala téměř u všech

¹¹⁴ Sloveso *minema – minna* odpovídá finským slovesům *mennä* (jít) a *lähteä* (odejít)

¹¹⁵ Eesti keele käsiraamat § M 171: <http://julia.eki.ee/books/ekkr/m171.html>

¹¹⁶ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 24 a 32

¹¹⁷ Häkkinen, Kaisa. *Suomen kielen historia 1*. Turku 2003, str. 32 a 33

¹¹⁸ Eesti keele käsiraamat § M 171: <http://julia.eki.ee/books/ekkr/m171.html>

sloves a nahradila ve spisovné estonštině i-imperfektum. V takových tvarech estonského imperfekta jako např. *küindsin* : *kündis* (,oral jsem : oral‘), *murdsin* : *murdis* (,zlomil jsem : zlomil‘), *teadsin* : *teadis* (,věděl jsem : věděl‘) se k přítomnému kmenu připojila expanzivní složka *si-* a cestou krácení kmenového vokálu dospěla až k dnešní podobě.¹¹⁹

4. 2. I-imperfektum

I-imperfektum je původnější typ imperfekta, který se v mnohém shoduje s finským imperfektem, protože se původně jedná o totéž. Tvoří se vložением znaku imperfekta *-i-* mezi kmen slovesa a osobní koncovku příslušné osoby (*-n*, *-d*, *-*, *-me*, *-te*, *-d*). Také v případě i-imperfekta platí pravidlo, že u třetí osoby singuláru je osobní koncovka *-b* nahrazena koncovkou nulovou a koncovka třetí osoby plurálu *-vad* je nahrazena koncovkou *-d* (koncovky *-b* a *-vad* jsou totiž z historického hlediska příznaky přítomného času).¹²⁰ Opět zde tedy existuje homonymie tvarů druhé osoby singuláru a třetí osoby plurálu, které od sebe můžeme rozlišit pouze pomocí osobních zájmen *sa* ,ty‘ a *nad* ,oni‘, jejichž užití je v imperfektu povinné.

i-imperfektum můžeme vytvořit pouze od několika uzavřených skupin sloves a je mnohem méně frekventované než si-imperfektum. Navíc znak imperfekta *-i-* vyvolává po připojení ke kmenu slovesa následující změny:¹²¹

a) Slovesa, která mají jednoslabičný kmen končící na dlouhý vokál (-VV), např. *jooma/juua* (,pít‘), *saama/saada* (,dostat‘), *sööma/süüa* (,jíst‘) :

U těchto sloves vytvoříme i-imperfektum tak, že druhý vokál kmene, který získáme odtržením *-ma* z ma-infinitivu, nahradíme znakem imperfekta *-i-* (-VV + *i* > -Vi-). Dochází tedy ke zkrácení dlouhého vokálu¹²²:

ma-inf. – da-inf. – 1. os. sg. praes.	sg.	pl.
<i>saama – saada – ma saan</i> (,dostat‘)	<i>ma sa-i-n</i>	<i>me sa-i-me</i>
	<i>sa sa-i-d</i>	<i>te sa-i-te</i>
	<i>ta sa-i</i>	<i>nad sa-i-d</i>

¹¹⁹ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 42 a 43

¹²⁰ Eesti keele käsiraamat § M 81: <http://julia.eki.ee/books/ekkr/m81.html>

¹²¹ Eesti keele käsiraamat § M 87: <http://julia.eki.ee/books/ekkr/m87.html>

¹²² Eesti keele käsiraamat § M 87: <http://julia.eki.ee/books/ekkr/m87.html>

Výjimky: Výjimkami z tohoto pravidla jsou slovesa *käima – käia – ma käin* („chodit“) a *viima – viia – ma viin* („odnést, odvézt“). Tato slovesa totiž netvoří i-imperfektum, nýbrž si-imperfektum: *ma käisin, ma viisin*.

U sloves, ve kterých dochází ke změně kmene z *-oo/-öö* na *-uu/-üü* (*jooma – juua* „pít“, *tooma – tuua* „přinést“), musíme počítat s určitou změnou kmene i po připojení znaku imperfekta *-i-* (*-oo/-öö + i > -õi*):¹²³

ma-inf. – da-inf. – 1. os. sg. praes.	sg.	pl.
<i>sööma – süüa – ma sõõn</i> („jíst“)	<i>ma sõ-i-n</i>	<i>me sõ-i-me</i>
	<i>sa sõ-i-d</i>	<i>te sõ-i-te</i>
	<i>ta sõ-i</i>	<i>nad sõ-i-d</i>

Důsledkem této změny dochází k tomu, že slovesa *loomä – luua* („tvořit“) a *lööma – lüüa* („bít, tlouct“) mají v imperfektu stejnou podobu: *lõin*. Pouze z kontextu tak zjistíme, o které z těchto dvou sloves se ve větě jedná.

b) Slovesa jako *olema – olla – ma olen* („být“), *surema – surra – ma suren* („zemřít“), *panema – panna – ma panen* („položít“), *tegema – teha – ma teen* („dělat“) ... Jedná se tedy o slovesa, jejichž kmen končí na vokál *-e*. Říkáme jim také e-kmeny.¹²⁴

Zde dochází po připojení znaku *-i-* k tomu, že kmenový vokál *-e* a znak imperfekta *-i-* splynou v jeden vokál *i* (*-e + i > -i*):¹²⁵

ma-inf. – da-inf. – 1. os. sg. praes.	sg.	pl.
<i>tulema – tulla – ma tulen</i> („přijít“)	<i>ma tul-i-n</i>	<i>me tul-i-me</i>
	<i>sa tul-i-d</i>	<i>te tul-i-te</i>
	<i>ta tul-i</i>	<i>nad tul-i-d</i>
<i>nägema – näha – ma näen</i> („vidět“)	<i>ma näg-i-n</i>	<i>me näg-i-me</i>
	<i>sa näg-i-d</i>	<i>te näg-i-te</i>
	<i>ta näg-i</i>	<i>nad näg-i-d</i>

c) Sloveso *pidama – pidada – ma pean* (ve významu „muset“). Zde dochází po připojení znaku *-i-* ke splynutí vokálu *-a* a znaku imperfekta *-i-* v jeden vokál *i* (*-a + i > -i*):

ma-inf. – da-inf. – 1. os. sg. praes	sg.	pl.
--------------------------------------	-----	-----

¹²³ Eesti keele käsiraamat § M 87: <http://julia.eki.ee/books/ekkr/m87.html>

¹²⁴ Eesti keele käsiraamat § M 87: <http://julia.eki.ee/books/ekkr/m87.html>

¹²⁵ Eesti keele käsiraamat § M 87: <http://julia.eki.ee/books/ekkr/m87.html>

<i>pidama – pidada – ma pean</i>	<i>ma pid-i-n</i>	<i>me pid-i-me</i>
	<i>sa pid-i-d</i>	<i>te pid-i-te</i>
	<i>ta pid-i</i>	<i>nad pid-i-d</i>

Nepravidelné sloveso *minema – minna – ma lähen* („jít“) tvoří imperfektum pomocí znaku *-si-*. (viz 4. 1.)

5. Porovnání finského a estonského imperfekta

Jak jsme si mohli všimnout již v kapitole 2, finština i estonština zachovávají původní ugrofinský znak imperfekta **j*, který se zachoval v dnešní podobě znaku imperfekta *-i-*.

(**j* > *i*) **sa-j* > fin. *sa-i*, est. *sa-i* („dostal“)

V obou jazycích se používá také sekundární imperfektum se znakem *-si-*. Toto takzvané *si-imperfektum* vzniklo již v prafinštině přeměnou *-ti* > *-si*. Tento hláskový vývoj prafinštiny způsobily pravděpodobně kontakty s mluvčími baltských jazyků. Změna *-ti* > *-si* se ale mohla prosadit až po té, kdy splynutím kmenového vokálu *-a*, *-ä* nebo *-e* se znakem imperfekta *-i-* vznikla na konci imperfektního tvaru slovesa složka *ti*, která byla tvořena posledním konsonantem kmene *t* a znakem imperfekta *-i-*.¹²⁶ Složku *si-imperfekta -si-* můžeme najít ve všech známých baltofinských jazycích.¹²⁷ Z toho vyplývá, že *-i-* ve znaku *-si-* má stejný původ jako znak imperfekta *-i-*. Také v něm je tedy zachováno ugrofinské **j*. Tento znak *-si-* se nakonec spojil také s takovými kmeny sloves, které končily na vokál nebo také jiné konsonanty než *t*. To můžeme sledovat především v estonštině a v některých finských dialekttech (srov. standartně estonské *laul-si-n* „zpíval jsem“, *luge-si-n* „četl jsem“ a finské dialektální *sano-si-n* „řekl jsem“, *kysy-si-n* „zeptal jsem se“).¹²⁸ Ve finštině sekundární *si-imperfektum* navíc v estonštině získalo dominantní postavení a je dnes v tomto jazyce mnohem běžnější než původní *i-imperfektum*.

¹²⁶ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 23 a 35

¹²⁷ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 39

¹²⁸ Häkkinen, Kaisa. *Suomen kielen historia I*. Turku 2003, str. 108

V podstatě mají oba jazyky dvě podoby imperfekta – i-imperfektum a si-imperfektum. Záleží ovšem na interpretaci kmene a koncovky ve finských slovesech, která v infinitivu končí na -VtA.

V estonštině se složka si-imperfekta *-si-*, která se pojí zásadně k silnému vokalickému kmenu slovesa¹²⁹, vyvinula v nový znak imperfekta.¹³⁰ V tomto jazyce je tedy *-si-* interpretováno jednoznačně jako znak imperfekta s jasnou segmentací: *-si-: luge-si-n* (,četl jsem‘).

Ve finštině je segmentace složky *-si-* složitější. Je možná dvojí interpretace. První je, že skutečným znakem imperfekta je pouze neměnné *-i-* (stejně jako v i-imperfektu). Jemu předcházející konsonanty *t* nebo *s* (*ti* > *si*) jsou pak z historického hlediska součástí kmene slovesa.¹³¹ Segmentace je tedy v tomto případě *-s-i-: hypäs-i-n* (,skočil jsem‘). Můžeme se ale setkat také s druhou interpretací, která vykládá složku si-imperfekta stejně jako v estonštině, tedy jako samostatný znak imperfekta: *-si-: hypä-si-n* (,skočil jsem‘). Tuto interpretaci podporuje to, že v jistých tvarech několika typů sloves je možné hranici vokalického a konsonantického kmene vnímat z pohledu současného jazyka dvěma způsoby. Taková jsou slovesa, která v základním tvaru končí na *-VtA-* (supistumaverbit), například sloveso *hypätä* (,skočit‘): *hypät-ä* (jako konsonantický kmen) nebo *hypä-tä* (jako vokalický kmen).¹³² V některých tvarech slov se tak může hranice kmene vnímat různě. Poslední konsonantní složka je tedy považována buď za závěrečnou hlásku kmene nebo za počáteční část znaku (koncovky prvního a druhého infinitivu, znaku imperfekta, ale také minulého aktivního a pasivního participia, potenciálu, popř. pasiva):¹³³

hypä=t-ä (,skočit‘), *hypä=t-e-ssä-än* (,když skočil‘), *hyppä=s=i* (,skočil‘), *hypä=n=nyt* (,který skočil‘), *hypä=t=ty* (,skočený‘), *hypä=n=ne-e* (,asi skočí‘), *hypä=t-ä-än* (,skáče se‘), *hypä=t=t-i-in* (,skákalo se‘)¹³⁴

Tvar imperfekta těchto sloves se v současné finštině podle Iso suomen kielioppi tvoří spíše znakem *-si-* než znakem *-i-*. Segmentace je tedy spíše *hypä-si* (,skočil‘), *halu-si* (,chtěl‘) než *hypäs-i*, *halus-i*. Avšak toto se netýká imperfekta sloves typů 5 a 6,

¹²⁹ Tvoří se totiž od ma-infinitivu, který je vždy v silném stupni.

¹³⁰ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 48

¹³¹ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 5

¹³² internetová verze ISK § 55: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=55>

¹³³ internetová verze ISK § 59: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=59>

¹³⁴ Znak rovnítka označuje vždy dvě možné hranice mezi kmenem a znakem. příklady viz internetová verze ISK § 59: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=59>

jejichž kmen v základním tvaru také končí na *VtA-*: *häirits-i* (,rušil, překážel‘) a *pimen-i* (,stmívalo se‘). Zde je segmentace kmene a koncovky jasná. V různých dialektech je ale možné setkat se také v ostatních slovesných typech se znakem *-si-*: například dialektální *hän sano-si* (,řekl‘).¹³⁵ - více o dialektech v kapitole 6

V rozsahu užití obou variant imperfekta se jazyky liší. *i*-imperfektum je ve finštině častěji užívané než *si*-imperfektum, kdežto v estonštině je to právě naopak. Takzvané *si*-imperfektum se ve finštině vyskytuje pouze u dvou skupin sloves. První skupinu tvoří slovesa čtvrtého typu, tj. verba kontrakta neboli supistumaverbit, která končí na *-AtA*, *-ota* a *-uta* (plus výjimky na *-etA* nebo *-itA*: *selvitä* ,vyjasnit‘, *hävitä* ,zmizet‘, *ruveta* ,začít, pustit se do něčeho‘, *kiivetä* ,vylézt‘ a *häveta* ,stydět se‘...). Druhou skupinu pak tvoří několik málo sloves z typu prvního, jejichž kmen je zakončený na *-ntA-*, *-ltA-*, *-rtA-*, *-nte-* a *-VVtA-*.¹³⁶ *si*-imperfektum u těchto sloves vzniká díky změně *-ti* > *-si*, která je již několikrát popsána výše. Pouze u sloves, u nichž dochází ke zmíněné změně *ti* > *si* (nebo u sloves, do kterých bylo *si*-imperfektum přeneseno analogicky – viz dialektální *sanosin* ,řekl jsem‘), můžeme mluvit o *si*-imperpektu. Neřadíme sem tedy slovesa, jejichž kmen končí na konsonant *-s* a pouze se k němu připojí znak imperfekta *-i-*, čímž také vzniká imperfektní tvar se *-si-*: *nousta* – *nous-* + *i* – *nousi* (,vstal‘). V takovém případě se stále jedná o *i*-imperfektum.

V estonštině je skupina sloves tvořících *si*-imperfektum mnohem početnější než těch, která tvoří *i*-imperfektum. *si-* považované za znak současného estonského imperfekta se do estonštiny přeneslo ze supistumaverbit, kdy se *-s-*, které původně patřilo ke kmenu slovesa, začalo vnímat jako součást znaku imperfekta.¹³⁷ *si*-imperfektum je produktivnější a progresivnější než *i*-imperfektum. To je určeno jen omezené skupině sloves, do které patří slovesa, která mají jednoslabičný kmen končící na dlouhý vokál (*saama* – *saada* ,dostat‘, *jooma* – *juua* ,pít‘...) nebo e-kmeny čili slovesa jako *olema* – *olla* – *ma olen* (,být‘), *surema* – *surra* – *ma suren* (,zemřít‘), *panema* – *panna* – *ma panen* (,položít‘), *tegema* – *teha* – *ma teen* (,dělat‘)...

¹³⁵ internetová verze ISK § 59: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=59>

¹³⁶ viz White, Leila. *Suomen kielioppia ulkomaalaisille*. Helsinki 2001, str. 173

Výjimky tvoří slovesa *antaa* (,dát), *hoitaa* (,pečovat o), *kantaa* (,nosit) a *sietää* (,trpět). Více viz oddíl imperfektum ve finštině typ sloves 1. bod f).

¹³⁷ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti-si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 42 a 43

Znak si-imperfekta *-si-* (případně *-is*, *-s*) se ke kmenu slovesa připojuje, aniž by v něm vyvolal nějakou změnu, ale znak i-imperfekta *-i-* téměř vždy v kmenu slovesa, ke kterému se připojuje, změny vyvolává. To je dáno tím, že znak *-i-* splyne s kmenem daleko těsněji než znak *-si-*, který vytváří vlastní slabiku. S těmito změnami se ve finštině setkáváme mnohem častěji než v estonštině, což je zde způsobeno dominancí i-imperfekta nad si-imperfektem. Změny vyvolané znakem *-i-* jsou v případech, kdy se estonština a finština shodují v souboru hlásek, na které kmen slovesa končí, shodné. K těmto změnám patří: (*-e + i > -i*) fin. *hän tuli* – est. *ta tuli* (,přišel‘), (*-VV + i > -Vi-*) fin. *hän sai* – est. *ta sai* (,dostal‘) a (*-a + i > -i*) fin. *hän osti* (,koupil‘) – est. *ta pidi* (,musel‘).

Osobní koncovky nejsou zcela zachovány ani v jednom ze srovnávaných jazyků a částečně se liší od sady koncovek přítomnosti. V obou případech se změny týkají třetích osob. Ve finštině se jedná o třetí osobu singuláru, v estonštině pak o třetí osobu singuláru i plurálu. Ostatní osobní koncovky zůstávají neměnné.

U většiny finských sloves tvoří koncovku třetí osoby singuláru prodloužený kmenový vokál (*lukea – hän luke-e* ,čte‘). Toto prodloužení vokálu je z historického hlediska deverbativní jmenný sufix a znak nominálního tvaru (*antaa < *anta-pA*).¹³⁸ Pokud ale kmen končí na diftong nebo dvojhlásku (tj. 2. typ sloves a některá další slovesa), je tvar třetí osoby singuláru bezkoncovkový¹³⁹ (*syödä – hän syö-ö* ,jí‘, *osata – hän osaa-ö* ,umí‘). Tedy končí na tento diftong nebo dvojhlásku. V imperfektu třetí osoby singuláru se ale koncový vokál nikdy neprodlužuje (nemůže se zde vyskytnout zakončení *-ii*, ale pouze *-i*).¹⁴⁰ Neprodlužuje se tedy ani u sloves, která mají v imperfektu na konci kmene dvojhlásku *oi*, *öi*, *yi* nebo *ui* (*sanoa – hän sano-i-ö* ,řekl‘), ani u sloves, u nichž splyne znak imperfekta *-i-* s kmenovým vokálem *-e*, *-a*, *-ä* nebo *-i* (*tulla – hän tul-i-ö* ,přišel‘), ani u sloves, která tvoří tzv. si-imperfektum (*haluta – hän halus-i-ö* ,chtěl‘).

V estonštině, jak již bylo řečeno, dochází ke změnám v obou číslech třetí osoby. U třetí osoby singuláru je koncovka *-b* nahrazena koncovkou nulovou (*ela/s/0*) a koncovka třetí osoby plurálu *-vad* je nahrazena koncovkou *-d* (*ela/si/d*), která je znakem plurálu. Tato změna je způsobena tím, že koncovky *-b* a *-vad* jsou z historického

¹³⁸ Häkkinen, Kaisa. *Suomen kielen historia 1*. Turku 2003, str. 94

¹³⁹ Někdy se mluví také o nulové koncovce.

¹⁴⁰ Lindroos, Hilikka, Čermák, František. *Stručná mluvnice finštiny*. Praha 1982, str. 104

hlediska příznaky přítomného času a z toho důvodu se ve tvarech imperfekta nemohou použít.¹⁴¹ Změnou koncovky třetí osoby plurálu ale zároveň dochází k homonymii tvarů imperfekta druhé osoby singuláru a třetí osoby plurálu. Jediný způsob jak je od sebe rozlišit jsou tak osobní zájmena *sa* ‚ty‘ a *nad* ‚oni‘, jejichž užití je v imperfektu z tohoto důvodu povinné.

V případě i-imperfekta (estonského i finského) a finského si-imperfekta¹⁴² se ve třetí osobě singuláru setkáváme v obou jazycích se stejným zakončením: kmen + *i*. fin. *hän sano-i* (‚řekl‘), *hän tul-i* (‚přišel‘), *hän selvi-s-i* (‚vyjasnil‘)..., est. *ta sõ-i* (‚jedl‘), *ta näg-i* (‚viděl‘)... Třetí osoba singuláru si-imperfekta ve finštině se tímto výrazně liší od třetí osoby singuláru si-imperfekta v estonštině. Estonské si-imperfektum se v této osobě od všech ostatních finských i estonských tvarů imperfekta liší mimo jiné tím, že připouští dvě možná zakončení: *-s* případně *-is*. Přípona *-is* se používá tam, kde ke kmenu nelze z fonotaktických důvodů připojit pouze *-s* (*ta laul-is* ‚zpíval/a‘). Také jako jediný tvar neobsahuje znak *-i-* (původní ugrofinské **j*), který je jinak přítomen vždy.

Ve tvarech finského imperfekta se uplatňují alternace v kmenu slovesa ve stejném rozsahu jako v přítomku. Je-li tedy alternace možná, tak je: a) slabý stupeň v první a ve druhé osobě singuláru i plurálu a silný stupeň v třetí osobě singuláru a plurálu – typ sloves 1, b) u typů sloves 3, 4 a 6 je ve slabém stupni pouze infinitiv a slovesné tvary všech osob vyžadují silný stupeň (obrácená alternace).¹⁴³

infinitiv	sg.	pl.
a) <i>anta-a</i> (‚dát‘)	<i>minä annoi-n</i>	<i>me annoi-mme</i>
	<i>sinä annoi-t</i>	<i>te annoi-tte</i>
	<i>hän antoi</i>	<i>he antoi-vat</i>
b) <i>hylätä</i> (‚opustit‘)	<i>minä hylkäsi-n</i>	<i>me hylkäsi-mme</i>
	<i>sinä hylkäsi-t</i>	<i>te hylkäsi-tte</i>
	<i>hän hylkäsi</i>	<i>he hylkäsi-vät</i>

Co se týče alternace, má estonština v tomto případě mnohem jednodušší systém než finština. Imperfektum se tvoří od takzvaného ma-infinitivu, který je vždy v silném

¹⁴¹ Eesti keele käsiraamat § M 81: <http://julia.eki.ee/books/ekkr/m81.html>

¹⁴² Přikláníme-li se k té variantě, že *s* je součástí kmene.

¹⁴³ internetová verze ISK § 75: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=75> + Karlsson, Fred. *Suomen peruskielioppi*. Jyväskylä 2006, str. 66 a 68

stupni.¹⁴⁴ K alternaci kmenových konsonantů v rámci estonského imperfekta tedy nedochází.

ma-inf. – da-inf.	sg.	pl.
<i>vaatama – vaadata</i> (‘dívat se’)	<i>ma vaatasi-n</i>	<i>ma vaatasi-me</i>
	<i>sa vaatasi-d</i>	<i>te vaatasi-te</i>
	<i>ta vaatäs</i>	<i>nad vaatasi-d</i>

6. Imperfektum ve finských a estonských dialektech

Spisovný jazyk se řídí podle výše uvedených pravidel, ale především v běžné, neformální ústní komunikaci se mohou vyskytovat také tvary, které se těmito pravidly neřídí. Ve finštině i v estonštině existují v dialektech různé tvary imperfekta, které se buď více méně shodují s normou spisovného jazyka, nebo se od ní nějak odlišují. Pokud jde o imperfektum, jsou v dialektech obou jazyků především rozdíly v alternaci *ti~si*. Některé dialekty zachovávají variantu s *ti*, jiné naopak podporují novější variantu se *si*, které vzniklo právě přeměnou *ti > si*¹⁴⁵. V estonštině navíc přibývá takzvané se-imperfektum typické především pro jižní části země.¹⁴⁶

Ani jedna z variant nebyla v žádném z baltofinských jazyků schopna zcela vytlačit variantu druhou. Na některých místech se jedna z variant může vyskytovat pouze jako paralelní varianta vedle varianty hlavní, na jiných místech spolu obě varianty neustále vzájemně soupeří. V různých dialektech jazyků se tak vztahy mezi jednotlivými variantami výrazně liší.¹⁴⁷

6. 1. Imperfektum ve finských dialektech

6. 1. 1. Rozdělení finských dialektů

¹⁴⁴ Eesti keele käsiraamat § M 34: <http://julia.eki.ee/books/ekkr/m34.html>

¹⁴⁵ viz kapitola 3. 2. 1.

¹⁴⁶ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 43

¹⁴⁷ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 204 a 205

V této kapitole bych chtěla pro přehlednost a orientaci v kapitole následující podat přehled tradičního dělení finských dialektů.

Za hlavní skupiny finských dialektů se považují východní a západní dialekty. Východní dialekty mají dvě podskupiny: dialekty oblasti Savo a jihovýchodní dialekty. Pod západní dialekty spadá celkem šest podskupin: jihozápadní dialekty, jihozápadní přechodné dialekty, dialekty oblasti Häme, dialekty jižní Pohjanmaa, dialekty střední Pohjanmaa a severní Pohjanmaa a dialekty oblasti Peräpohjola.¹⁴⁸ Každou z těchto podskupin můžeme ještě dál dělit.¹⁴⁹ Přehled který následuje doplňuje i mapka zařazená v přílohách:

A) západní dialekty

- 1) jihozápadní dialekty - severní skupina jihozápadních dialektů
- východní skupina jihozápadních dialektů
- 2) jihozápadní přechodné dialekty¹⁵⁰ - dialekty západní Uusimaa
- dialekty v okolí Somero
- dialekty Turun yläämaa
- dialekty oblasti Ala-Satakunta
- dialekty okolí Pori
- 3) dialekty oblasti Häme - dialekty oblasti Ylä-Satakunta
- dialekty jádra oblasti Häme
- dialekty jižního Häme
- dialekty jihovýchodního Häme - Hollola, Porvoo,
Kymenlaakso
- 4) dialekty jižní Pohjanmaa
- 5) dialekty střední Pohjanmaa a severní Pohjanmaa - dialekty střední Pohjanmaa
- dialekty severní Pohjanmaa
- 6) dialekty oblasti Peräpohjola - Tornio (hranice finského a švédského Laponska)
- Jällivaara (Gällivare - švédské Laponsko)
- Kemi
- Kemijärvi

¹⁴⁸ stránky Kotimaisten kielten tutkimuskeskus [online] [cit. 2010-04-26]. Dostupné z: <http://www.kotus.fi/index.phtml>: suomen murteet - <http://www.kotus.fi/?s=160>

¹⁴⁹ následující přehled dle Kotimaisten kielten tutkimuskeskus: <http://www.kotus.fi/index.phtml?s=368>

¹⁵⁰ ve finštině välimurteet - dialekt, který vznikne kombinací prvků ze dvou či více okolních dialektů

- oblast Ruija (norské Laponsko)

Tato skupina dialektů zahrnuje téměř celou část finského Laponska a finské dialekty, kterými se mluví na území severního Švédska a Norska.

B) východní dialekty

7) dialekty oblasti Savo - dialekty kraje Päijät-Häme

- dialekty jižního Savo
- přechodné dialekty oblasti Savonlinny
- dialekty severní Karélie
- dialekty severního Savo
- dialekty oblasti střední Finsko
- přechodné dialekty oblasti Keuruu-Evijärvi
- dialekty oblasti Kainuu
- finské dialekty kraje Vermlanti (Švédsko)

8) jihovýchodní dialekty - vlastní jihovýchodní dialekty

- finské dialekty v Ingrii
- přechodné dialekty oblasti Lemi
- přechodné dialekty oblasti Sortavala
(Karelská republika)

6. 1. 2. Alternace *ti~si* ve finských dialektch

Finské dialekty se v rámci imperfekta liší především alternací *ti~si* ve slovesech, která ve spisovném jazyce tvoří tzv. *si*-imperfektum. Některé dialekty se shodují se spisovnou normou, jiné naopak zachovávají nezměněné *ti*-imperfektum¹⁵¹ – neprošlo změnou *ti* > *si*. V dialektch se tak můžeme setkat např. s následujícími tvary sloves: *kiiltää* (,lesknout se‘) : *kiiksi* ~ *nář. kiilti*, *puhaltaa* (,foukat‘) : *puhalsi* ~ *nář. puhalti*, *kiertää* (,otočit‘) : *kiersi* ~ *nář. kierti*, *kääntää* (,obrátit, přeložit‘) : *käänsi* - *nář. käänti*, *komentaa* (,rozkázat‘) : *komensi* ~ *nář. komenti*, *oksentaa* (,zvracet‘) : *oksensi* ~ *nář. oksenti* atd.¹⁵²

V některých dialektch se také můžeme setkat s upřednostňováním *si*-imperfekta před *i*-imperfektem, a to především v oblastech, ve kterých má *si*-imperfektum velmi

¹⁵¹ Označení *ti*-imperfektum není běžné. Zvolila jsem ho proto, abych neustále opisování vedlejší větou (že se jedná o tvar slovesa před změnou *ti* > *si*) nahradila co nejekonomičtějším a nejvýstižnějším způsobem.

¹⁵² internetová verze ISK § 114: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=114>

silné postavení. Někdy se tak v dialektech znak *-si-* používá pro vytvoření tvaru imperfekta i tam, kde bychom se s ním ve spisovném jazyce normálně nesetkali (*kysysin* ‚zeptal jsem se‘ – spisovně *kysyin*, *sanosin* ‚řekl jsem‘ – spisovně *sanoin*).¹⁵³ Jedná se o slovesa, která v kmeni *t* nemají (*kysy-ä*, *sano-a*) a jde zde tedy o analogické rozšíření *si-*imperfekta.

Jihozápadní dialekty, jihovýchodní dialekty, jižní dialekty oblasti Savo a jihovýchodní dialekty oblasti Häme jsou tradiční oblasti s převládajícím *si-*imperfektem. Nejsilnější pozice *ti-*imperfekta je naopak vidět v dialektech jižní Pohjanmaa, kde se dokonce setkáváme s časování slovesa *tuntea* (‚znát, cítit‘) v *ti-*imperfektu ve všech osobách: *tunti* : *tunnin*. *ti-*imperfektum má také silnou pozici v severní Pohjanmaa i v nejsevernějších a nejvýchodnějších dialektech oblasti Savo. Jinde *ti-*imperfektum potkáváme hlavně ve třetí osobě, ale běžně je také paralelní variantou *si-*imperfekta, jejíž pozice je na daném místě buď silnější nebo slabší. Důvodem proč se *ti-*imperfektum rozšířilo převážně jako imperfektum jen třetí osoby je, že by ve tvarech prvních a druhých osob způsobilo mezi imperfektními tvary hláskovou nejednotnost kvůli střídání stupňů v kmenu slovesa. Zřejmě proto se tedy v prvních a druhých osobách zachovalo lépe právě *si-*imperfektum, které střídání hlásek v kmenu slovesa nevyvolává.¹⁵⁴

tuntea (‚znát, cítit‘):

*si-*imperfektum: *tunte-a + i > tunt-i > tuns-i* (proběhla změna *ti > si*) > *tuns-i + n* (1. os. sg.)

*ti-*imperfektum: *tunte-a + i > tunt-i* (v tomto případě dialektem nebyla akceptována změna *ti > si* a *ti* zůstalo zachováno) > 1. os. sg. ale vždy vyžaduje slabý vokalický kmen (pokud tento sloveso má), osobní koncovka *-n* tedy vyvolá změnu hlásek *nt → nn*
**tuntin > tunnin*

S tvary *ti-*imperfekta slovesa *tuntea* v první a druhé osobě se můžeme setkat pouze v dialektech jižní Pohjanmaa, popřípadě i v jiných dialektech, ale to pouze lokálně. Většinou se ale v prvních a druhých osobách používá vždy *si-*imperfektum a ve třetích osobách *si-*imperfektum nebo *ti-*imperfektum dle oblasti.¹⁵⁵

¹⁵³ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 49

¹⁵⁴ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 177

¹⁵⁵ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 68 - 76

Variantu *ti*-imperfekta třetí osoby potkáváme vedle *si*-imperfekta často v dialektech oblasti Savo a místy v dialektech oblasti Häme, zejména v Satakunta, místy také v jihovýchodních dialektech, zejména v jejich nejzápadnějších částech.¹⁵⁶

Nyní se podíváme podrobněji, kterou variantu imperfekta jednotlivé oblasti finských dialektů upřednostňují:

1) jihozápadní dialekty

V jihozápadních dialektech převládá *si*-imperpektum. Jeho pozice je zde velmi silná, i když kontakty s jihozápadními přechodnými dialekty ovlivňují především hraniční oblasti jihozápadních dialektů. Můžeme se zde tedy setkat například také s tvarem *lähti* (,šel‘), i když převažující variantou je *läksi*. Ovlivňování funguje také v opačném směru a tak zase pro jihozápadní dialekty charakteristické varianty *kaasi* (,lil‘) a *kynsi* (,oral‘) se částečně rozšířily také do jihozápadních přechodných dialektů.¹⁵⁷

si-imperpektum je v jihozápadních dialektech mnohem běžnější a nepojí se pouze se slovesy alternace *ti*~*si*, ale také se slovesy, která končí na vokály *o*, *u* nebo *y*. Tyto jsou často typu *sanosin* (,řekl jsem‘), *joutusin* (,dostal jsem se‘), *kysysin* (,zeptal jsem se‘). Ve spisovném jazyce by měla tato slovesa podobu *i*-imperfekta nikoliv *si*-imperfekta: *sanoin*, *jouduin*, *kysyin*. Jedná se zde o analogické rozšíření *si*-imperfekta, protože tato slovesa v kmenu nemají konsonant *t* (nemá zde tedy jak dojít ke změně *ti* > *si*). Jak je vidět jihozápadní dialekty upřednostňují *si*-imperpektum na úkor *ti*-imperfekta, se kterým se zde setkáváme pouze velmi zřídka. Silnou pozici *si*-imperfekta podporují kromě sloves alternace *ti*~*si* (tj. slovesa typu čtyři - supistumaverbit - a některá slovesa typu jedna - slovesa, jejichž kmen je zakončený na *-ntA-*, *-ltA-*, *-rtA-*, *-nte-* a *-VVtA* – viz bod 1f) také slovesa právě zmíněného typu *sanosin*, *joutusin*, *kysysin* – tj. slovesa, jejichž kmen končí na *o*, *u* nebo *y*.¹⁵⁸

2) jihozápadní přechodné dialekty

Na jihozápadní přechodné dialekty mají vliv jejich sousední dialekty, proto se v nich setkáváme s takovým zastoupením imperfekta, které se objevuje v dialektech jejich sousedních oblastí (jihozápadní dialekty - severní i východní skupina, dialekty

¹⁵⁶ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 178

¹⁵⁷ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 178

¹⁵⁸ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 178

oblasti Häme - především dialekty oblasti Ylä-Satakunta, dialekty jádrové oblasti a dialekty jihovýchodního Häme (Hollola, Porvoo) - a dialekty jižní Pohjanmaa). Tak například v dialektech západní Uusimaa se vyskytují varianty typické pro jihozápadní dialekty jako například *kaasi* (,lil‘) a *kynsi* (,oral‘). V nejsevernějším kraji oblasti Pori zase existují varianty ti-imperfekta typické pro dialekty jižní Pohjanmaa. Pro tuto skupinu tedy není typické ani si-imperfektum, ani ti-imperfektu. S jakým typem imperfekta se v dané oblasti setkáme záleží především na síle vlivu jejich sousedních dialektů.¹⁵⁹

3) dialekty oblasti Häme

Dialekty této oblasti jsou, co se týče výskytu alternace *ti~si*, velmi bohaté. Zejména imperfektum v severních částech dialektové oblasti Ylä-Satakunta je běžně založeno na ti-imperfektu, což je způsobeno vlivy dialektů z jižní Pohjanmaa. Naopak imperfektum dialektů jihovýchodního Häme je zase často založeno na si-imperfektu, a to tím více, čím blíže jdeme k jejich hranicím s jihovýchodními dialekty. To vychází najevo například z variant imperfekta slovesa *lähteä*: *lähti* je variantou převládající v západních částech a *läksi* je tím běžnější, čím více se přesouváme na východ. Stejná tendence je zřejmá mimo jiné také v imperfektu sloves *kaataa* (,lít‘), *joutaa* (,dostat se‘), *kyntää* (,orat‘), *soutaa* (,veslovat‘) a *vuotaa* (,prosakovat, kapat‘). Jihovýchodní dialekty oblasti Häme jsou tak velmi silně provázány s jihovýchodními dialekty.¹⁶⁰

4) dialekty jižní Pohjanmaa

V jižní Pohjanmaa převládá ve všech osobách ti-imperfektum, které se odtud často rozšířilo také do sousedních dialektů. Silnou pozici této varianty imperfekta dokazuje například také to, že zde máme mnoho informací o tvarech *tunnin* : *tunti* (,znal jsem, věděl jsem : znal, věděl‘) vytvořených od slovesa *tuntea*, které běžně tvoří progresivnější si-imperfektum. Takových sloves je více: například sloveso *löytää* (,najít‘), které opět běžně tvoří si-imperfektum, má v jižní Pohjanmaa pouze tvary ti-imperfekta: *löyti* (,našel‘). Stejně jako sloveso *taitaa* (,moci‘), které má v Ylihärmä

¹⁵⁹ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 180

¹⁶⁰ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 180

v jižní Pohjanmaa tvar *taiti* (,mohl‘). Můžeme tak říci, že ti-imperfektum zcela ovládlo dialekty celé oblasti jižní Pohjanmaa.¹⁶¹

5) dialekty střední Pohjanmaa a severní Pohjanmaa

Jižní části oblasti střední Pohjanmaa tvoří běžně si-imperfektum, severní části střední Pohjanmaa naopak ti-imperfektum. Také v jižních částech se ovšem můžeme setkat s ti-imperfektem, a to zejména ve třetí osobě. Navíc v případě sloves jako *lahteä* (,odejít‘), *tuntea* (,znát, vědět‘), *hoitaa* (,pečovat o‘) a *kyntää* (,orat‘) je celá oblast zcela jednotná. V celé střední Pohjanmaa se tak setkáme s jejich imperfekty ve tvaru: *lähti* (,odešel‘), *tunsi* (,znal, věděl‘), *hoiti* (,pečoval o‘) a *kynti* (,oral‘).¹⁶²

V severní Pohjanmaa převládá ti-imperfektum. Toto imperfektum má zřejmě stejně staré kořeny jako ti-imperfektum v jižní Pohjanmaa.¹⁶³

6) dialekty oblasti Peräpohjola

V dialektch oblasti Peräpohjola potkáváme obvykle obě varianty imperfekta. Na některých místech je dokonce alternace velmi mnohostranná. Například z Jällivaary (Gällivare - švédské Laponsko) jsou informace o následujících variantách imperfekta slovesa *hoitaa* (,pečovat o‘): *hoijima* ~ *hoitima* ~ *hoisima*, *hoijit* ~ *hoitit*, *hoiti* ~ *hoitai*. Podobně jsou z Jällivaary také informace o alternaci *taisin* ~ *taijin* (sloveso *taitaa* ,moci‘) a z Raisi (severní Norsko - dialekty oblasti Ruija) dokonce o alternaci, která se vyskytuje ve tvarech imperfekta slovesa *niittää* (,kosit‘), *niitimä* ~ *niisimä*. Zdá se, že v časování sloves těchto dialektů se může vyskytovat mnoho takových variant, které se jinde běžně nevyskytují. Dvojazyčnost oblastí může mít svůj podíl také na tom, že systém časování je pružný a alternace mnohotvará.¹⁶⁴

7) dialekty oblasti Savo

Savo je oblastí, kde se na různých místech střídají obě varianty imperfekta. V severních a ve východních částech oblasti převládá ti-imperfektum, naopak nejsilnější oblastí si-imperfekta je oblast, která hraničí s jihovýchodními dialekty (jižní Savo, Savonlinna). ti-imperfektum ve třetí osobě potkáváme téměř ve všech dialektch oblasti Savo, ale jeho pozice jako varianty imperfekta je nesmírně proměnlivá. V jižním Savo

¹⁶¹ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 181 - 182

¹⁶² Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 182

¹⁶³ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 182

¹⁶⁴ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 182 - 183

je ti-imperfektum jen běžná paralelní varianta, která se vyskytuje pouze ve třetí osobě, další osoby jsou již na základě si-imperfekta. V severní Karélii, v severních částech dialektů oblasti Savo a v Kainuu zase varianta s ti-imperfektem převládá i v prvních a ve druhých osobách. Místy jsou varianty v takové komplementární distribuci, že v prvních a druhých osobách se vyskytuje pouze si-imperfektum a ve třetích osobách zase pouze ti-imperfektum - např. v Pihtipudas v oblasti střední Finsko je takové časování zcela normální.¹⁶⁵

Do dialektů oblasti Kainuu se ti-imperfektum pravděpodobně rozšířilo ze severní Pohjanmaa, odkud pochází také zdejší osídlení. Dá se předpokládat, že do oblasti severní Karélie se šířil vliv také z Karélie, ale vždy je třeba brát na zřetel vliv dialektů oblasti Kainuu v severních částech této oblasti.¹⁶⁶

Ve finských dialektech oblasti Vermlanti (Švédsko) je hlavní variantou si-imperfektum, což odráží starý základ dialektů kraje Päijät-Häme a dialektů oblasti střední Finsko, odkud pochází původní obyvatelstvo kraje Vermlanti. Také u slovesa *lähteä* („odejít“) je hlavní variantou *läksi*, i když se můžeme setkat také s paralelně se vyskytující variantou *lähti*.¹⁶⁷

8) jihovýchodní dialekty

V jihovýchodních dialektech je velmi silná pozice si-imperfekta, což ukazuje mimo jiné na to, že taková slovesa, která jsou běžně na základě ti-imperfekta – *hoitaa* („starat se o“), *joutaa* („dostat se“), *kyntää* („orat“), *soutaa* („veslovat“) a *vuotaa* („prosakovat“) – zde tvoří si-imperfektum: srovnejte standartně finské *hoiti* x dialektální *hoisi*. V nejsevernějších dialektech severovýchodního břehu Ladožského jezera (dialekty oblasti Sortavala) se však vyskytují také taková ti-imperfekta jako *paimentaa* - *paimennin* („staral jsem se, pásl jsem“), *pusertaa* - *puserrin* („stiskl jsem“), *kiertää* - *kierrin* („otočil jsem“), *työntää* - *työnnin* („tlačil jsem“). Nevyskytují se zde ale jako jediné tvary, nýbrž jako paralelní tvary hlavních tvarů si-imperfekta. Tyto tvary ti-imperfekta sem pravděpodobně pronikly z dialektů severní Karélie, která je silnou oblastí právě ti-imperfekta, a jejichž vliv se šíří až po břeh Ladožského jezera. Běžně ale v jihovýchodních dialektech převládá si-imperfektum. Ve finských dialektech Ingrie, což je jižní větev jihovýchodních dialektů, je si-imperfektum dokonce jedinou možnou

¹⁶⁵ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 181 - 182

¹⁶⁶ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 181

¹⁶⁷ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 183

variantou imperfekta. Jinde v jihovýchodních dialektch se místy vyskytuje ti-imperfektum jako paralelní tvar, ale to pouze ve třetí osobě, a to především v nejzápadnějších oblastech jihovýchodních dialektů.¹⁶⁸

Může se nám zdát, že v některých dialektch je možné se setkat pouze s jedinou přípustnou variantou imperfekta. Vypadají tak například dialekty jižní Pohjanmaa (ti-imperfektum) nebo finské dialekty v oblasti Ingrie (si-imperfektum). Systém je ale obvykle tak pružný, že dovoluje fungování obou variant na jednom místě, i když druhá varianta je většinou používána jen sporadicky nebo třeba jen na jednom určitém místě z celé oblasti.¹⁶⁹ Následující příklady, dokazují právě možnost používání této druhé pro danou oblast příliš neobvyklé varianty:

ad 1) jihozápadní dialekty

V jihozápadních dialektch se téměř výhradně používá si-imperfektum. Avšak například v Nousiainen (v severní skupině jihozápadních dialektů) je možné použít následující tvary imperfekta sloves *huutaa* („křičet“) a *tietää* („vědět“): *huuti* („křičel“) a *tieti* („věděl“). V Hinnerjoki zase existuje v rozporu s očekáváním imperfektum slovesa *lentää* („letět“) ve tvaru *ne*¹⁷⁰ *lennit* („oni letěli“).¹⁷¹

ad 5) dialekty střední Pohjanmaa a severní Pohjanmaa

Dialekty severní Pohjanmaa tvoří obvykle variantu imperfekta s *ti* a také obvyklá podoba imperfekta slovesa *lähteä* („odejít“) je *lähti*. V Utajärvi (ve východní části severní Pohjanmaa) se však používá varianta *läksi*.¹⁷² Samo sebou není příliš překvapující, že právě od tohoto často se vyskytujícího slovesa se lokálně používá také v oblasti severní Pohjanmaa tato méně preferovaná varianta.

ad 7) dialekty oblasti Savo

V dialektch severní Karélie se většinou používá ti-imperfektum. V kraji Liperi v severní Karélii se však používá imperfektum slovesa *hämärtää* („zešeřit se, rozostřit“)

¹⁶⁸ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 180 - 181, 183

¹⁶⁹ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 184

¹⁷⁰ Ukazovací zájmeno *ne* „ti/ty“ v obecném jazyce běžně nahrazuje osobní zájmeno *he* „oni“.

¹⁷¹ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 184

¹⁷² Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 185

ve tvaru *hämärsi*, což je pro tuto oblast neobvyklý, i když podle spisovné normy správný tvar imperfekta tohoto slovesa.¹⁷³

Tyto příklady dokazují že se jedná o alternaci, v níž je mezi variantami nepřetržité napětí, i když často se jen jedna z variant běžně používá a druhá zůstává paralelní variantou, která je spíše jen potenciální. V systému finských dialektů je tak mnohdy místo pro obě varianty, i když jen jedna je stanovená pro běžné užití.¹⁷⁴

Jako názorný příklad výše uvedených informací teď uvádím přehled převládajících variant tvarů imperfekta jednoho z nejfrekventovanějších finských slov ve finských dialektech. Jedná se o sloveso *lähteä* (,odejít‘). Jak je již uvedeno v kapitole 3. 2. sloveso *lähteä* je jediný e-kmen, u kterého se i ve spisovném jazyce setkáváme jak se si-imperfektem, tak s ti-imperfektem. Upřednostňované varianty jeho imperfekta v jednotlivých dialektech jsou následující:¹⁷⁵

1) jihozápadní dialekty - Pro tyto dialekty je charakteristická varianta *läksi*, ale můžeme se zde setkat také s tvarem *lähti*, zvláště v blízkosti jihozápadních přechodných dialektů.

2) jihozápadní přechodné dialekty - V jihozápadních přechodných dialektech převládá u slovesa *lähteä* imperfektum s *ti*: tedy tvar *lähti*.

3) dialekty oblasti Häme - Ve všech dialektech této oblasti kromě jihovýchodních dialektů se setkáváme pouze s imperfektem *lähti*. V jihovýchodních dialektech oblasti Häme převládá naopak varianta *läksi*. Na západním okraji této (jihovýchodní) oblasti se ale můžeme setkat také s imperfektem *lähti*, které je zde dokonce běžnější než převládající varianta (*läksi*). Ale čím východněji od této oblasti jdeme, tím méně tuto variantu potkáváme a když, tak pouze jako paralelní tvar převládajícího imperfekta *läksi*.

4) dialekty jižní Pohjanmaa - V dialektech jižní Pohjanmaa se vyskytuje pouze varianta *lähti*, protože se jedná o velmi silnou oblast ti-imperfekta.

5) dialekty střední Pohjanmaa a severní Pohjanmaa - Zde je hlavní variantou *lähti*, ale můžeme najít také několik zmínek o imperfektu *läksi*, a to především v jižních částech střední Pohjanmaa.

¹⁷³ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 184

¹⁷⁴ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 185

¹⁷⁵ informace pro tento přehled jsou čerpány z: Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 55 - 68

6) dialekty oblasti Peräpohjola - V těchto dialektech se vyskytují obě varianty: *lähti* i *läksi*. Ale *lähti* je o trochu běžnější.

7) dialekty oblasti Savo - Ve východních a jižních dialektech této oblasti má silnější pozici varianta si-imperfekta *läksi*, v severních a západních dialektech naopak *lähti*. V severní Karélii je ale hlavní variantou imperfekta *läksi*. Často se také můžeme setkat s oběma variantami na jednom místě zároveň. Místy je také možné setkat se s takovou variantou, kdy se v prvních a druhých osobách používá tvar si-imperfekta a ve třetích osobách tvar ti-imperfekta. Ve finských dialektech kraje Vermlanti (Švédsko) se ale setkáme pouze s variantou si-imperfekta *läksi*.

8) jihovýchodní dialekty - V těchto dialektech má nejběžnější zastoupení varianta *läksi*. Například ve finských dialektech na území Ingrie se setkáváme pouze s touto variantou. Ale zvláště v severnějších částech jihovýchodních dialektů se můžeme setkat také s variantou *lähti*.

Můžeme shrnout, že v západní části Finska s výjimkou jihozápadních dialektů se používá převážně varianta imperfekta *lähti*, na ostatním území pak varianta *läksi* (viz mapa v přílohách). V jihozápadních dialektech byla dříve tato varianta také podporována kontakty s estonskými mluvčími (est. *minema – minna* → *ta läks* = ‚šel‘). Na druhou stranu je také možné, že sloveso *lähteä* je díky své frekventovanosti schopné ti-imperfektu odolávat (viz kapitola 3. 2. bod 1f sloveso *lähteä*).¹⁷⁶

6. 2. Imperfektum v estonských dialektech

6. 2. 1. Rozdělení estonských dialektů

Estonské dialekty se tradičně rozdělují do tří větších skupin – severní estonské dialekty, jižní estonské dialekty a dialekty severovýchodního pobřeží Estonska – které pak dále dělíme do různého počtu podskupin.¹⁷⁷

tradiční dělení:

- 1) severoestonské dialekty - ostrovní dialekty
 - západoestonské dialekty
 - dialekty středního Estonska
 - východoestonské dialekty
- 2) jihoestonské dialekty - dialekty oblasti Mulgi

¹⁷⁶ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 68

¹⁷⁷ Eesti keele käsiraamat § SJ 3: <http://julia.eki.ee/books/ekkr/sj3.html>

- dialekty oblasti Tartu
- dialekty oblasti Võru

3) dialekty severovýchodního pobřeží Estonska

Můžeme se ale setkat ještě s dalším možným dělením, kdy jsou dialekty severovýchodního pobřeží Estonska podskupinou dialektů severních. Toto dělení zastává například Karl Pajusalu.¹⁷⁸

1. severoestonské dialekty

1.1. dialekty jádrové oblasti - ostrovní dialekty

- západoestonské dialekty
- dialekty středního Estonska
- východoestonské dialekty

1.2. dialekty severovýchodního pobřeží Estonska - pobřežní dialekty

- (západní polovina oblasti)
- dialekty oblasti Alutaguse
- (východní polovina oblasti)

2. jihoestonské dialekty - dialekty oblasti Mulgi

- dialekty oblasti Tartu
- dialekty oblasti Võru

Základní rozdíly mezi severními a jižními estonskými dialekty jsou velmi staré a lze je předpokládat již v době, kdy se od sebe začaly oddělovat jednotlivé baltofinské jazyky. Diferenciace estonských dialektů probíhala až do druhé poloviny devatenáctého století.¹⁷⁹ Současná spisovná estonština je založena převážně na nářečích severní estonštiny. Přispělo k tomu především vydání prvního úplného překladu Bible do estonštiny v roce 1739, díky němuž získala severní estonština dominantní postavení.¹⁸⁰

6. 2. 2. Varianty imperfekta v estonských dialektech

¹⁷⁸ http://et.wikipedia.org/wiki/Eesti_keel#Murded

¹⁷⁹ Eesti keele käsiraamat § SJ 3: <http://julia.eki.ee/books/ekkr/sj3.html>

¹⁸⁰ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Eston%C5%A1tina>

Na estonské dialekty se podíváme jen krátce. Nastíníme hlavní typy imperfekta, se kterými se v estonských dialektch můžeme setkat a pak uvedeme několik konkrétních příkladů těchto variant.

V estonských dialektch se setkáváme se třemi nejdůležitějšími variantami imperfekta. Jsou to: ustupující i-imperfektum, expanzivní si-imperfektum a v jižní estonštině se-imperfektum¹⁸¹, které se vyvinulo ze si-imperfekta.¹⁸²

Oblasti starého i-imperfekta jsou následující: jihoestonské dialekty, tj. dialekty oblasti Võru, dialekty oblasti Tartu a dialekty oblasti Mulgi, dále dialekty na západním břehu Čudského jezera, tj. dialekty východoestonské, a dialekty severovýchodního pobřeží Estonska.¹⁸³

si-imperfektum převládá v západoestonských dialektch, v dialektch středního Estonska a v ostrovních dialektch. si-imperfektum se rozšířilo do těchto oblastí, kde dříve převládalo i-imperfektum a postupně ho vytlačuje. Pomocí znaku *-si-* se zde totiž tvoří imperfektum stále většího počtu sloves.¹⁸⁴

Pro oblasti jižního Estonska je typické tzv. se-imperfektum. To stejně jako si-imperfektum částečně vytlačilo staré i-imperfektum a dále se rozšiřuje na jeho úkor.¹⁸⁵

V těch dialektch, ze kterých nebylo vytlačeno i-imperfektum, se v imperfektu vyskytuje alternace *ti~si* (např. *tundsin* x *tunnin* ‚znal jsem‘), stejně jako ve finských dialektch. Obvykle ale převládá varianta se *-si-*, *-ti-* není tak běžné.¹⁸⁶

Nyní uvedeme příklady variant některých sloves v estonských dialektch:

- Sloveso *minema* - *minna* (‚jít‘) má ve všech oblastech Estonska tvar si-imperfekta, který se zakládá na kmenu **läkte*. Varianty jsou dvě: *läks* a druhá, která se z ní vyvinula, *läts* (tato je typická pro jižní Estonsko).¹⁸⁷

- Převládající varianta imperfekta od slovesa *tundma* (‚znát‘) je *tundsin* : *tundis*, k níž se připojuje také jihoestonské *tun(d)se*. Hlavní varianta i v oblastech i-imperfekta je *tunsin* : *tuns*, ale jsou i zprávy o typu *tunnin* (oblasti Haljala, Iisaku, Torma a Kodavere

¹⁸¹ se-imperfektum se tvoří znakem *-se-* (*se* < *si*).

¹⁸² Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 43

¹⁸³ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 43

¹⁸⁴ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 43

¹⁸⁵ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 43

¹⁸⁶ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 43

¹⁸⁷ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 44

v severozápadním Estonsku). Převládajícím typem u tohoto slovesa je ale přesto nadále si-imperfektum.¹⁸⁸

- V dialekttech severovýchodního pobřeží Estonska a v dialekttech jižního Estonska se setkáváme s ti-imperfektem jako paralelním tvarem si-imperfekta u tříslabičných sloves, jejichž kmen končí na *-a*, *-ä*: *parandada* (,zlepšit, opravit‘) - *parandin* : *parandi* (Viru-Nigula¹⁸⁹), *parandin* : *parandivad* (Vaivara¹⁹⁰)....¹⁹¹

- Imperfektum slovesa *kündma* (,orat‘) v dialekttech severovýchodního pobřeží má podobu *künsin* : *küns*. (Stejnou variantu potkáváme také ve finských dialekttech jihozápadních a jihovýchodních.) Jinde v oblastech i-imperfekta převládá varianta typu *kinnin* : *kind*.¹⁹²

- V oblastech i-imperfekta jsou od sloves *hoidma* (,starat se‘), *jõudma* (,dostat se, dorazit‘) a *teadma* (,vědět‘) známy následující tvary: *oisin* : *ois* (v části dialektů severovýchodního pobřeží *hoisin* : *hois*), *jõusin* a *tiesin*. Ale běžnější jsou varianty: *oidasin*, *jõudsin*, *teadsin*. Je tedy vidět, že i v oblastech i-imperfekta můžeme u některých sloves narazit na převládající variantu si-imperfekta.¹⁹³

- Slovesa *hüüdma* (,křičet‘), *leidma* (,najít‘), *lendama* (,letět‘), *murdma* (,zlomit‘), *seadma* (,utvářet‘) a *sõudma* (,veslovat‘) mají téměř výhradně variantu se *si*. *ti* se u nich vyskytuje jen velmi vzácně, a to i v oblastech i-imperfekta.¹⁹⁴

- Také sloveso *nõudma* (,vyžadovat‘) má dva typy imperfekta *nõudsin* a *nõusin*, které se vyskytují také v oblastech i-imperfekta.¹⁹⁵

- v jihoestonských dialekttech se zachoval ugrofinský znak imperfekta **s*. Tento znak je uplatňován při tvorbě imperfekta záporného slovesa. dialektální *ma es' anna* (,nedal jsem‘)¹⁹⁶ x standartně estonské *ma ei andnud* (,nedal jsem‘)

Ve většině estonských dialektů se složka *si*, která se pojí k silnému vokalickému kmenu slovesa, vyvinula v nový znak imperfekta. Tento znak *-si-* vytlačil varianty

¹⁸⁸ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 44 a 46

¹⁸⁹ Viru-Nigula je obec v kraji Lääne-Virumaa. Tento kraj spadá pod dvě dialektové oblasti, Viru-Nigula leží v oblasti dialektů severovýchodního pobřeží Estonska.

¹⁹⁰ Vaivara je obec v kraji Ida-Virumaa a stejně jako Viru-Nigula leží v oblasti dialektů severovýchodního pobřeží Estonska.

¹⁹¹ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 45

¹⁹² Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 45

¹⁹³ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 45 a 46

¹⁹⁴ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 45

¹⁹⁵ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 45

¹⁹⁶ Lehečková, Helena. *Úvod do ugrofinistiky*. Praha 1983, str. 83

alternace *ti~si* z většiny estonských dialektů (viz například sloveso *nõudma* ‚vyžadovat‘, které má i v oblastech převažujícího i-imperfekta tvary pouze se *si*).¹⁹⁷

Estonci měli dlouho obchodní kontakty s Finskem a proto byli ovlivňováni především finskými jihovýchodními dialekty. Je to vidět hlavně v dialektech severovýchodního estonského pobřeží mimo jiné v úpravě hlásek slovesných tvarů: *kielsin* (*keelama* ‚zakázat‘ → spis. *keelsin*), *tiesin* (*teadma* ‚vědět‘ → spis. *teadsin*) (Kuusalu¹⁹⁸).¹⁹⁹

Je velmi pravděpodobné, že docházelo ke vzájemnému ovlivňování také mezi estonštinou a jihozápadními finskými dialekty. O kontaktech mezi těmito dvěma jazyky jsou zase důkazy mimo jiné v podobnosti jejich slovní zásoby: est. *vilistama* (‚pískat‘) – fin. jihozápadní dialekty *filistää*, est. *luik* (‚labuť‘) – fin. jihozápadní dialekty *lui(k)ko*, est. *laitma* (‚napomínat‘) – fin. jihozápadní dialekty *laittaa*. To, že estonština mohla ovlivnit jihozápadní finské dialekty také v tvorbě imperfekta, ukazuje zaprvé to, že v jihozápadních dialektech má na rozdíl od dalších finských západních dialektů sloveso *lähteä* (‚odejít‘) v imperfektu tvar *läksi*, který je také v estonštině jediný (*läks*), a zadruhé také imperfekta estonského typu *nukkusin* (‚usnul jsem‘), *sanosin* (‚řekl jsem‘), *kysysin* (‚zeptal jsem se‘).²⁰⁰ Finské jihozápadní dialekty jsou totiž jediné finské dialekty, u kterých se můžeme setkat se si-imperfektem také jinde než pouze u sloves, která mají v kmenu konsonant *t*. viz slovesa typu *nukkusin*, *sanosin* a *kysysin*, která by měla ve spisovném jazyce i v ostatních finských dialektech tvary i-imperfekta: *nukkuin*, *sanoin* a *kysyin*. Do těchto sloves bylo v jihozápadních finských dialektech si-imperfektum přeneseno analogicky.

¹⁹⁷ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 49

¹⁹⁸ Město v kraji Harjumaa, oblast dialektů středního Estonska.

¹⁹⁹ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 46

²⁰⁰ Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988, str. 46

7. Záporné imperfektum

Aby byla má práce o imperfektu úplná, uvádím na závěr přehled finského a estonského imperfekta v záporu. Záporné imperfektum je v obou jazycích zcela odlišné od kladného imperfekta a v estonštině i ve finštině se tvoří podle stejného principu.

7. 1. Záporné imperfektum ve finštině

Záporné imperfektum se tvoří spojením záporného slovesa s koncovkou osoby (*en, et, ei, emme, ette, eivät*) a 2. participia aktivního (též minulé aktivní participium). V záporném imperfektu se tak nevyskytuje znak *-i-*.

2. participium aktivní se v singuláru tvoří připojením koncovky *-nUt*²⁰¹ k silnému vokalickému kmenu nebo ke konsonantickému kmenu slovesa²⁰². V plurálu má tato koncovka podobu *-neet*.

minä annoin (,dal jsem‘) – *minä en antanut* (,nedal jsem‘), *sinä luit* (,četl jsi‘) – *sinä et lukemut* (,nečetl jsi‘), *hän puhui* (,řekl‘) – *hän ei puhunut* (,neřekl‘),

²⁰¹ *-nut* nebo *-nyt* podle vokálové harmonie

²⁰² Konsonantický kmen má přednost před kmenem vokalickým.

me menimme (,šli jsme‘) – *me emme menneet* (,nešli jsme‘), *te halusitte* (,chtěli jste‘) – *te ette halunneet* (,nechtěli jste‘), *he kuulivat* (,slyšeli‘) – *he eivät kuulleet* (,neslyšeli‘)

Pravidla pro tvorbu 2. participia aktivního, resp. minulého imperfekta, lze shrnout následovně:

a) První dva typy sloves (typ 1: *sano-a* ,řici‘, *anta-a* ,dát‘, *asu-a* ,bydlet‘ a typ 2: *juo-da* ,pít‘, *ui-da* ,plavat‘, *tupakoi-da* ,kouřit‘) tvoří 2. participium aktivní a tedy i záporné imperfektum bez vyvolání změny v kmenu slovesa. Nedochází zde k žádným změnám ani výjimkám díky tomu, že mají pouze vokalické kmene, u kterých sufix *-nUt/-neet* nevyvolává žádné změny.

	infinitiv	sg.	pl.
typ 1	<i>sano-a</i> (,řici‘)	<i>minä en sano-nut</i> <i>sinä et sano-nut</i> <i>hän ei sano-nut</i>	<i>me emme sano-neet</i> <i>te ette sano-neet</i> <i>he eivät sano-neet</i>
	infinitiv	1. os. sg.	1. os. pl.
typ 2	<i>luke-a</i> (,číst‘) <i>syödä</i> (,jíst‘)	<i>minä en luke-nut</i> <i>minä en syö-nyt</i>	<i>me emme luke-neet</i> <i>me emme syö-neet</i>

Sloveso *tietää* (,vědět‘), které spadá pod typ 1, má dva tvary 2. participia aktivního. Tvar delší – *tietänyt*, *tietäneet* – a tvar kratší a také běžnější – *tiennyt*, *tienneet*.²⁰³ Záporné imperfektum tedy může mít také dva tvary: *minä en tietänyt* - *minä en tiennyt* / *me emme tietäneet* - *me emme tienneet*. Oba tvary jsou vytvořeny podle pravidel. V současné finštině má sloveso *tietää* pouze vokalický kmen, kterému odpovídá tvar *tietänyt*. Tvar *tiennyt* je vytvořen od konsonantického kmene, který dříve měla také slovesa (i jména), která ho v současné finštině již nemají. Skupina několika tvarů vytvořených od starého konsonantického kmene se lexikalizovala a zachovala se v současné finštině vedle produktivních tvarů vytvořených od vokalického kmene. př.: *tiet-ty* – *tiede-tty*; *vuon-na* – *vuote-na*; *tois-sa* – *toise-na*...²⁰⁴

b) 3. typ (e-slovesa) *tul-la* (,přijít‘), *men-nä* (,jít‘), *pur-ra* (,kousat‘),
 nous-ta (,vstát‘)

U sloves, jejichž konsonantický kmen končí na *-l*, *-r* a *-s*, dochází na hranici kmene a koncovky k progresivní asimilaci, jejímž výsledkem jsou koncovky v podobě *-lUt*,

²⁰³ viz White, Leila. *Suomen kielioppia ulkomaalaisille*. Helsinki 2001, str. 176

²⁰⁴ Häkkinen, Kaisa. *Suomen kielen historia I*. Turku 2003, str. 68

-rUt a *-sUt* (*-leet*, *-reet* a *-seet*). Ke slovesům, jejichž konsonantický kmen končí na *-n*, se suffix *-nUt/-neet* připojuje bez vyvolání změny :

	infinitiv	sg.	pl.
typ 3	<i>kuul-la</i> (,slyšet‘)	<i>minä en kuul-lut</i>	<i>me emme kuul-leet</i>
		<i>sinä et kuul-lut</i>	<i>te ette kuul-leet</i>
		<i>hän ei kuul-lut</i>	<i>he eivät kuul-leet</i>
	infinitiv	1. os. sg.	1. os. pl.
	<i>sur-ra</i> (,truchlit‘)	<i>minä en sur-rut</i>	<i>me emme sur-reet</i>
	<i>nous-ta</i> (,vstát‘)	<i>minä en nous-sut</i>	<i>me emme nous-seet</i>
	<i>mennä</i> (,jít‘)	<i>minä en men-nyt</i>	<i>me emme men-neet</i>

c) Slovesa typů 4, 5 a 6 mají konsonantické kmeny, které vždy končí na konsonant *t*. Při připojení koncovky 2. participia aktivního dochází k regresivní asimilaci ($t > n$), jejímž výsledkem jsou koncovky v podobě *selvinnyt/selvinneet*.

	infinitiv	sg.	pl.
typ 4	<i>halut-a</i> (,chtít‘)	<i>minä en halun-nut</i>	<i>me emme halun-neet</i>
		<i>sinä et halun-nut</i>	<i>te ette halun-neet</i>
		<i>hän ei halun-nut</i>	<i>he eivät halun-neet</i>
	infinitiv	1. os. sg.	1. os. pl.
	<i>hylätä</i> (,opustit‘)	<i>minä en hylän-nyt</i>	<i>me emme hylän-neet</i>
	<i>koot-a</i> (,shromažďovat‘)	<i>minä en koon-nut</i>	<i>me emme koon-neet</i>
typ 5	<i>tarvit-a</i> (,potřebovat‘)	<i>minä en tarvin-nut</i>	<i>me emme tarvin-neet</i>
typ 6	<i>pehmet-ä</i> (,změkčit‘)	<i>minä en pehmen-nyt</i>	<i>me emme pehmen-neet</i>

7. 2. Záporné imperfektum v estonštině

Přestože estonština tvoří kladné imperfektum dvěma způsoby (*-i-*, *-si-*), v záporu existuje pro všechny typy sloves jen jeden způsob tvorby imperfekta. Záporné imperfektum v estonštině se stejně jako ve finštině tvoří spojením záporného slovesa, dnes již spíše jen neohebné záporky, (pro všechny osoby *ei*) a nud-participia aktivního (též minulé participium aktivní).²⁰⁵ Vzhledem k tomu, že záporka *ei* i tvar nud-participia zůstávají v estonštině neměnné, je nutností používat v záporném imperfektu osobní

²⁰⁵ Eesti keele käsiraamat § M 87: <http://julia.eki.ee/books/ekkr/m87.html>

zájmena²⁰⁶ (na rozdíl od finštiny, kde se osoba vyjadřuje tvarem záporného slovesa *en, et, ei, emme, ette, eivät*. Finština navíc také dokáže tvarem koncovky participia vyjádřit číslo: *-nUt/-neet.*).

Nud-participium se tvoří připojením koncovky *-nud* ke kmenu da-infinitivu, který získáme odtržením znaku da-infinitivu *-da/-ta*.²⁰⁷ Tato koncovka má stejný tvar pro singular i pro plurál a nemění se ani podle vokálové harmonie, protože tu estonština na rozdíl od finštiny nezná. Participium je tedy neměnné a má ve všech osobách stejný tvar.²⁰⁸ Koncovka *-nud* svůj tvar nemění ani v tom případě, kdy kmen slovesa končí na konsonant – nedochází zde tedy k progresivní asimilaci jako ve finštině (fin. *ol-lut* x est. *ol-nud*).

ma-inf. - da-inf. - 1. os. sg. praes.	sg.	pl.
<i>küsimä – küsida – ma küsin</i> (,ptát se‘)	<i>ma ei küsi-nud</i>	<i>me ei küsi-nud</i>
	<i>sa ei küsi-nud</i>	<i>te ei küsi-nud</i>
	<i>ta ei küsi-nud</i>	<i>nad ei küsi-nud</i>

<i>vihkama – vihata – ma vihan</i> (,nenávidět‘)	<i>ma/sa/ta/me/te/nad</i>	<i>ei viha-nud</i>
<i>panema – panna – ma panen</i> (,položít‘)	<i>ma/sa/ta/me/te/nad</i>	<i>ei pan-nud</i>
<i>surema – surra – ma suren</i> (,zemřít‘)	<i>ma/sa/ta/me/te/nad</i>	<i>ei sur-nud</i>
<i>tulema – tulla – ma tulen</i> (,přijít‘)	<i>ma/sa/ta/me/te/nad</i>	<i>ei tul-nud</i>
<i>peseta – pesta – ma pesen</i> (,umýt‘)	<i>ma/sa/ta/me/te/nad</i>	<i>ei pes-nud</i>

V případě sloves, u nichž dochází ke změně kmene z *-oo/-öö* na *-uu/-üü* (*jooma – juua* ,pít‘, *loomä – luua* ,tvořit‘ ...), se pro vytvoření nud-participia použije kmen ma-infinitivu.²⁰⁹

<i>tooma – tuua – ma toon</i> (,přinést‘)	<i>ma/sa/ta/me/te/nad</i>	<i>ei too-nud</i>
<i>sööma – süüa – ma söön</i> (,jíst‘)	<i>ma/sa/ta/me/te/nad</i>	<i>ei söö-nud</i>
<i>lööma – lüüa – ma löön</i> (,bít, tlouct‘)	<i>ma/sa/ta/me/te/nad</i>	<i>ei löö-nud</i>

Nepravidelná slovesa:²¹⁰

²⁰⁶ Eesti keele käsiraamat § M 106: <http://julia.eki.ee/books/ekkr/m106.html>

²⁰⁷ gramatikalisa z Kitsnik, Mare. *Eesti keele õpik vene õppekeelegra kutsekoolil*. Tallin 2008 [online]. [cit. 2010-05-03]. Dostupné z: http://www.e-uni.ee/kutsekeel/toovihik/gr_lisa.1.pdf, str. 75

²⁰⁸ Eesti keele käsiraamat § M 106: <http://julia.eki.ee/books/ekkr/m106.html>

²⁰⁹ gramatikalisa z Kitsnik, Mare. *Eesti keele õpik vene õppekeelegra kutsekoolil*. Tallin 2008: http://www.e-uni.ee/kutsekeel/toovihik/gr_lisa.1.pdf, str. 76

²¹⁰ Eesti keele käsiraamat § 171 a § 183:

<i>minema – minna – lähen</i> (,jít‘)	<i>ma/sa/ta/me/te/nad</i>	<i>ei läinud</i>
<i>tegema – teha – ma teen</i> (,dělat‘)	<i>ma/sa/ta/me/te/nad</i>	<i>ei teinud</i>
<i>nägema – näha – ma näen</i> (,vidět‘)	<i>ma/sa/ta/me/te/nad</i>	<i>ei näinud</i>
<i>laskma – lasta – ma lasen</i> (,střílet‘)	<i>ma/sa/ta/me/te/nad</i>	<i>ei lasknud</i>

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo popsat a srovnat odvozování imperfekta ve finštině a v estonštině. Na závěr tedy můžeme shrnout, že imperfektum je v obou srovnávaných jazycích velmi podobné, což je dáno především tím, že oba klíčové jazyky práce jsou si blízce příbuzné a jejich znaky imperfekta vychází ze stejného základu – ugrofinského znaku *j.

Zjistili jsme, že u obou jazyků můžeme rozlišovat dva typy imperfekta: i-imperfektum a si-imperfektum. i-imperfektum je ve finštině i v estonštině původním typem imperfekta a právě v něm můžeme najít nejvíce shodných rysů mezi oběma jazyky. Naopak si-imperfektum ve finštině bylo nejproblematictější otázkou celé práce. Zatímco v estonštině je *si* jednoznačně znakem imperfekta, dvojí možná interpretace vnímání kmene a koncovky tzv. supistumaverbit v současné finštině pojem si-imperfekta v tomto jazyce problematizuje. Jedna alternativa tak mluví o samostatném znaku *si*, druhá pouze o znaku *i* a *s* vnímá jako součást kmene slovesa. Obě interpretace jsou v současnosti možné, a ke které z nich se přikloníme záleží čistě na nás. Gramatiky finského jazyka se totiž v názoru na hranici mezi kmenem a koncovkou také liší.

Musíme ale mít na paměti, že pokud se přikloníme ke druhé z nabízených alternativ, pak můžeme hovořit pouze o jediném typu tvorby imperfekta ve finštině, a to o i-imperfektu tvořeném pomocí znaku *i*. Nesporné je, že ve finštině má i nadále dominantní postavení i-imperfektum. Estonština ve vývoji postoupila dál, když v dominanci vystřídalo původní i-imperfektum, které již tvoří jen dvě uzavřené skupiny sloves, sekundární si-imperfektum.

Ve druhé části této diplomové práce bylo cílem popsat imperfektum ve finských a v estonských dialektch. Stanovili jsme si především popsat s jakými variantami imperfekta se můžeme v dialektových oblastech setkat, a které z možných variant dávají mluvčí jazyků v jednotlivých oblastech přednost. Dialekty jako nespisovné varianty jazyka opravdu nabízejí možnost tvořit nestandardní tvary imperfekta.

Jak jsme zjistili, finské dialekty se mezi sebou liší především alternací *ti~si* u tzv. si-imperfekta. Některé dialekty upřednostňují nezměněnou podobu s *ti* (např. dialekty jižní Pohjanmaa: *tuntea - tunti* ‚znát - znal‘), jiné naopak podporují variantu imperfekta se *si* (např. dialekty střední a severní Pohjanmaa: *tuntea - tunsí*). Obě varianty jsou co do výskytu v dialektch v podstatě vyrovnané, i když si-imperfektum je možná o něco málo běžnější. Zvláštní postavení mezi finskými dialekty mají jihozápadní dialekty. To proto, že jako jediné používají si-imperfektum, ve finštině omezené na slovesa, jejichž kmen končí na konsonant *t*, i u sloves, která *t* v kmenu slovesa nemají (*sanosi* ‚řekl‘), což je sblížuje s estonštinou.

V estonských dialektch se můžeme setkat dokonce se třemi znaky imperfekta: ustupující *i*, progresivní *si* a *se*, které se vyvinulo ze znaku *si*. Na většině území převládá znak imperfekta *si* a rozšiřuje se odtud také do ostatních dialektových oblastí. Můžeme ho tedy označit za nejrozšířenější formu vyjádření imperfekta v estonských dialektch.

Je ale třeba zdůraznit, že ve všech dialektch, ať už finských nebo estonských platí, že i když daná oblast upřednostňuje jednu z variant před ostatními, neznamená to, že se v této oblasti nemůžeme setkat také s variantou další.

Seznam použité literatury a internetových zdrojů

Hakulinen, L.: *Suomen kielen rakenne ja kehitys*. Vantaa 2000.

Häkkinen, Kaisa. *Suomen kielen historia 1*. Turku 2003

Karlsson, Fred. *Suomen peruskielioppi*. Jyväskylä 2006

Laalo, Klaus. *Imperfektimuotojen ti~si-vaihtelu suomen kielessä*. Helsinki 1988

Lehečková, Helena. *Úvod do ugrofinistiky*. Praha 1983

Lindroos, Hilikka, Čermák, František. *Stručná mluvnice finštiny*. Praha 1982

Lindroos, Hilikka. *Finština nejen pro samouky*. Praha 2002

Vilkuna, M.: *Suomen lauseopin perusteet*. Helsinki 1996

White, Leila. *Suomen kielioppia ulkomaalaisille*. Helsinki 2001

Yli-Vakkuri, Valma. *Tempuksenkäyttö suomalaisessa ja virolaisessa fiktiivisessä tekstissä*. V Lähivertailuja 7 : suomalais-virolainen kontrastiivinen seminaari Tammivalkamassa 5.-7.5.1993 / toimittaneet Karl Pajusalu ja Valma Yli-Vakkuri.

internetové zdroje:

Erelt, Mati, Erelt, Tiiu, Ross, Kristiina. *Eesti keele käsiraamat*. Tallinn 1997 [online].

[cit. 2010-04-13]. Dostupné z: <http://julia.eki.ee/books/ekkr/>:

§ SJ 3: <http://julia.eki.ee/books/ekkr/sj3.html>

§ SY 25: <http://julia.eki.ee/books/ekkr/sy25.html>

§ M 34: <http://julia.eki.ee/books/ekkr/m34.html>

§ M 81: <http://julia.eki.ee/books/ekkr/m81.html>

§ M 87: <http://julia.eki.ee/books/ekkr/m87.html>

§ M 106: <http://julia.eki.ee/books/ekkr/m106.html>

§ M 112: <http://julia.eki.ee/books/ekkr/m112.html>

§ M 171: <http://julia.eki.ee/books/ekkr/m171.html>

§ M 183: <http://julia.eki.ee/books/ekkr/m183.html>

gramatikalisa z Kitsnik, Mare. *Eesti keele õpik vene õppekeelegra kutsekoolil*. Tallin 2008 [online].

[cit. 2010-05-03]. Dostupné z: http://www.e-uni.ee/kutsekeel/toovihik/gr_lisa.1.pdf

Hakulinen, Auli, Vilkuna, Maria, Korhonen, Riitta aj. *Iso suomen kielioppi*. Helsinki 2004 [online].

[cit. 2010-04-05]. Dostupné z: <http://scripta.kotus.fi/visk/etusivu.php>:

§ 42: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=42>

§ 54: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=54>

§ 55: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=55>

§ 56: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=56>

§ 59: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=59>

§ 72: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=72>

§ 73: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=73>

§ 75: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=75>

§ 109: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=109>

§ 112: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=112>

§ 114: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=114>

§ 330: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=330>

§ 1496: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=1496>

§ 1523: <http://scripta.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=1523>

§ 1529: <http://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=1529>

§ 1531: <http://scripta.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=1531>

stránky Kotimaisten kielten tutkimuskeskus [online]

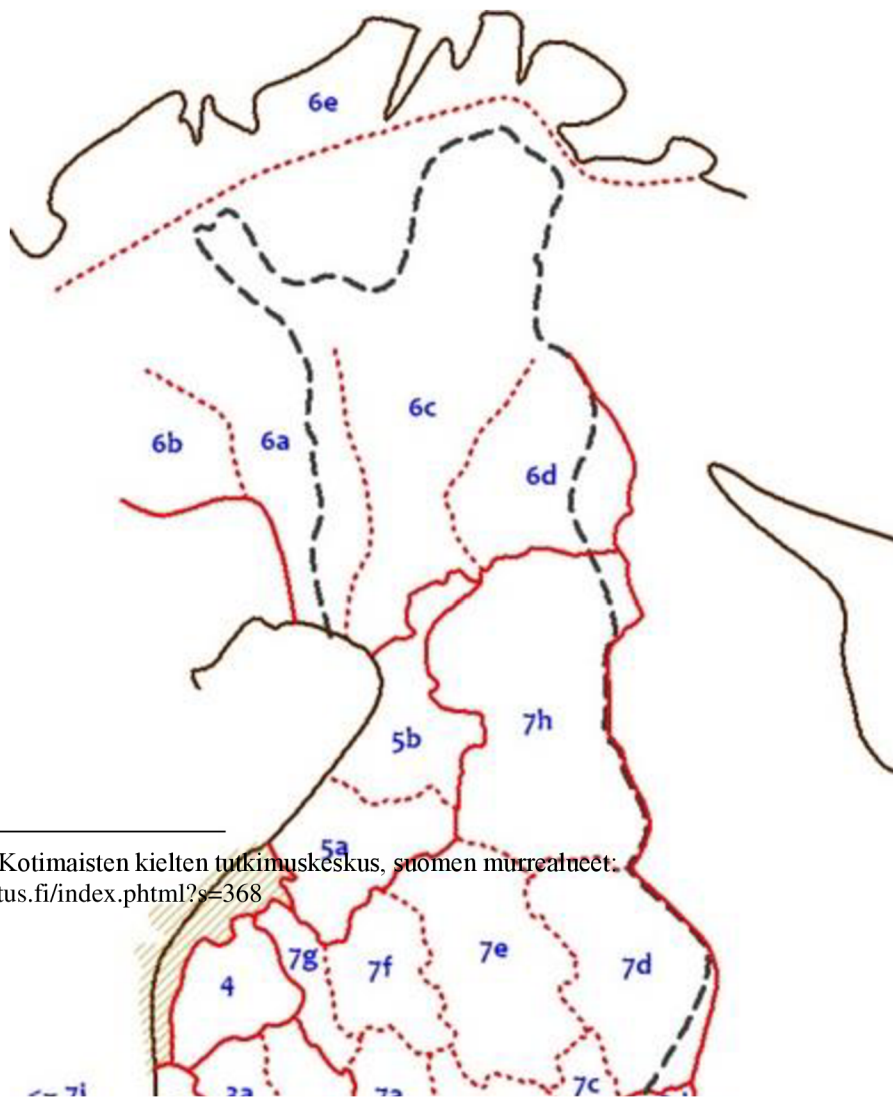
[cit. 2010-04-26]. Dostupné z: <http://www.kotus.fi/index.phtml>:

suomen murrealueet: <http://www.kotus.fi/index.phtml?s=368>

suomen murteet: <http://www.kotus.fi/?s=160>

Přílohy

mapa finských dialektů²¹¹

²¹¹ viz stránky Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, suomen murrealueet: <http://www.kotus.fi/index.phtml?s=368>

1. Lounaismurteet - jiozapadni dialeky
 - 1a Lounaismurteiden pohjoisryhm - severn skupina jiozapadnch dialekt
 - 1b Lounaismurteiden itryhm - vchodn skupina jiozapadnch dialekt

2. Lounaiset vlimurteet jiozapadni pechodne dialeky
 - 2a Porin seudun murteet - dialeky okol Pori
 - 2b Ala-Satakunnan murteet - dialeky oblasti Ala-Satakunta
 - 2c Turun ylmaan murteet - dialeky Turun ylmaa
 - 2d Someron murre - dialeky v okol Somero
 - 2e Lnsi-Uudenmaan murteet - dialeky zpadn Uusimaa

3. Hmlismurteet - dialeky oblasti Hme
 - 3a Yl-Satakunnan murteet - dialeky oblasti Yl-Satakunta
 - 3b Perihmliset (sydnhmliset) murteet - dialeky jdrove oblasti
 - 3c Etelhmliset murteet - dialeky jznho Hme
dialeky jihovchodnho Hme:
 - 3d Kaakkoishmlisten murteiden Hollolan ryhm - Hollola
 - 3e Kaakkoishmlisten murteiden Porvoon ryhm - Porvoo
 - 3f Kaakkoishmlisten murteiden Kymenlaakson eli Iitin ryhm - Kymenlaakso

4. Etel-Pohjanmaan murteet - dialeky jzn Pohjanmaa

5. Keski- ja Pohjois-Pohjanmaan murteet

5a Keski-Pohjanmaan murteet - dialekty střední Pohjanmaa

5b Pohjois-Pohjanmaan murteet - dialekty severní Pohjanmaa

6. Peräpohjan murteet - dialekty oblasti Peräpohjola

6a Tornion murteet - Tornio (hranice finského a švédského Laponska)

6b Jällivaaran murteet - Jällivaara (švédské Laponsko)

6c Kemin murteet - Kemi

6d Kemijärven murteet - Kemijärvi

6e Ruijan murteet - oblast Ruija (norské Laponsko)

7. Savolaismurteet

7a Päijät-Hämeen murteet - dialekty kraje Päijät-Häme

7b Etelä-Savon murteet - dialekty jižního Savo

7c Savonlinnan seudun välimurteet - přechodné dialekty oblasti Savonlinny

7d Pohjois-Karjalan murteet - dialekty severní Karélie

7e Pohjois-Savon murteet - dialekty severního Savo

7f Keski-Suomen murteet - dialekty oblasti střední Finsko

7g Keuruun–Evijärven seudun välimurteet - přechodné dialekty oblasti

Keuruu-Evijärvi

7h Kainuun murteet - dialekty oblasti Kainuu

7i Vermlannin murre (ns. metsäsuomalaisten murre) - finské dialekty švédského

kraje Vermlanti (Värmland) = tzv. lesní Finové

8. Kaakkoismurteet

8a Varsinaiset kaakkoismurteet - vlastní jihovýchodní dialekty

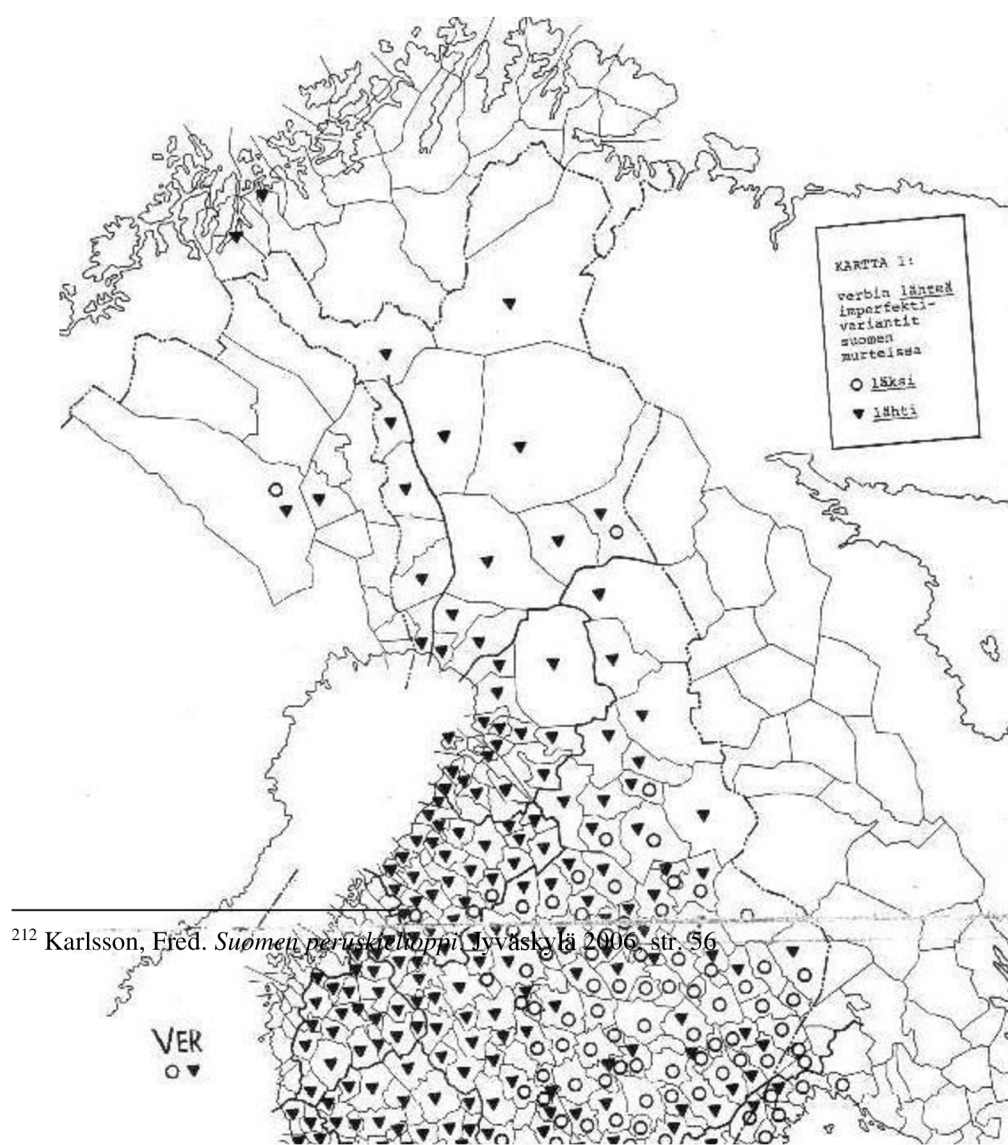
8b Inkerin suomalaismurteet - finské dialekty v Ingrii

8c Lemminkäisen seudun välimurteet - přechodné dialekty oblasti Lemi

8d Sortavalan seudun välimurteet - přechodné dialekty oblasti Sortavala

(Karelská republika)

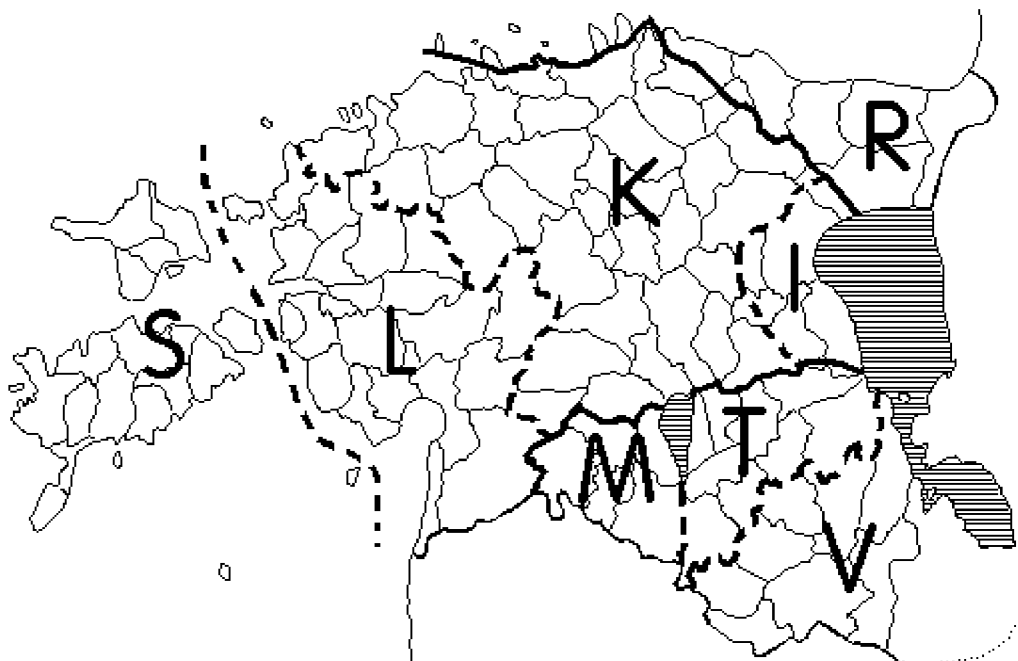
mapa rozšíření variant imperfekta lähti x läksi ve finských dialektech²¹²

²¹² Karlsson, Fred. *Suomen peruskiloppi* (Jyväskylä 2006, str. 56)

- kruh označuje oblasti, ve kterých se používá varianta *läksi*
- trojúhelník oblasti, ve kterých se používá varianta *lähti*

mapa estonských dialektů²¹³

1. Põhjaeesti murderühma - severoestonské dialekty:

²¹³ Eesti keele käsiraamat § SJ 3: <http://julia.eki.ee/books/ekkr/sj3.html>

- (S) saarte murre - ostrovní dialekty
- (L) läänemurre - západoestonské dialekty
- (K) keskmurre - dialekty středního Estonska
- (I) idamurre - východoestonské dialekty

2. Lõunaeesti murderühma - jihoestonské dialekty:

- (M) Mulgi murre - dialekty oblasti Mulgi
- (T) Tartu murre - dialekty oblasti Tartu
- (V) Võru murre - dialekty oblasti Võru

3. (R) Kirde-Eesti rannikumurre - dialekty severovýchodního pobřeží Estonska